

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Barbora Vel'ká

Dělba moci jako znak demokratického
právního státu

Bakalářská práce

Olomouc 2012

„Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému Děľbu moci jako znak demokratického právního státu vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.“

V Olomouci dňa 29.4.2012

.....

Barbora Veľká

Ja, nižšie podpísaná Barbora Veřká, autorka bakalárskej práce na tému „Dělba moci jako znak demokratického právního státu“, ktorá je literárnym dielom v zmysle zákona č. 121/2000 Zb., dávam týmto ako subjekt údajov svoj súhlas v zmysle § 4 písm. e) zákona 101/2000 Zb., správcovi:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

Na spracovanie osobných údajov v rozsahu: meno a priezvisko v informačnom systéme, a to vrátane zaradenia do katalógu, a ďalej k sprístupneniu mena a priezviska v katalógoch a informačných systémoch UP, a to vrátane neadresovaného sprístupnenia pomocou metód diaľkového prístupu. Údaje môžu byť sprístupnené užívateľom služieb Univerzity Palackého.

Realizáciu sprístupnenia zaisťuje ku dňu podania tohto prehlásenia vnútorná zložka UP, ktorá sa nazýva informačné centrum UP.

Súhlas sa poskytuje na dobu ochrany autorského diela podľa zákona č. 121/2000 Zb.

Prehlasujem týmto, že moje osobné údaje vyššie uvedené sú pravdivé.

V Olomouci dňa 29.3. 2012

.....

Barbora Veřká

Pod'akovanie

Ďakujem JUDr. Jaroslavovi Sovinskému, Ph.D., vedúcemu mojej bakalárskej práce za trpezlivosť, cenné rady a pomoc, s ktorými ma sprevádzal počas celej bakalárskej práce.

Ďalej by som rada poďakovala Florentíne Prôčkovej za podporu a pomoc počas celého procesu.

Obsah

Úvod	7
1 Del'ba moci z pohľadu štátovedy	9
1.1 Pojem del'by moci	9
1.2 Vývoj ideí delenia moci	9
2 Horizontálna del'ba moci	12
Je založená na princípoch:.....	12
2.1 Oddelenosť mocí tzv. trojdelenie mocí:	12
2.2 Nezávislosť mocí.....	15
2.3 Nezlučiteľnosť mocí.....	15
2.4 Samostatnosť mocí.....	16
2.5 Nezodpovednosť mocí	16
2.6 Rovnováha mocí a vzájomné brzdy	17
3 Vertikálna del'ba moci	18
3.1 Územno-organizačná štruktúra štátu.....	18
3.2 Unitárny štát.....	18
3.3 Zložený štát	19
4 Formy vlády	21
4.1 Monarchie	22
4.1.1 Absolutistická monarchia	22
4.1.2 Stavovská monarchia.....	23
4.1.3 Parlamentná (konštitučná) monarchia.....	24
4.2 Republiky.....	25
4.2.1 Prezidentská republika	26
4.2.2 Parlamentná republika	27
4.2.3 Kancelárska republika	29

5	Deľba moci vo vybraných krajinách	31
5.1	Moc výkonná	31
5.1.1	Voľba prezidenta vo vybraných krajinách	31
5.1.2	Slovenská republika	31
5.1.3	Česká republika	32
5.1.4	Rakúska spolková republika	33
5.1.5	Ruská federácia	33
5.1.6	Francúzsko	34
5.1.7	Švajčiarska konfederácia	35
5.2	Moc zákonodarná	37
5.2.1	Parlament vo vybraných krajinách	37
5.2.2	Slovenská republika	37
5.2.3	Česká republika	38
5.2.4	Rakúsko	39
5.2.5	Ruská federácia	40
5.2.6	Francúzsko	41
5.2.7	Švajčiarska konfederácia	41
	Záver	43
	Abstrakt:	45
	Kľúčová slova:	46
	Zoznam použitej literatúry:	47

Úvod

Možnosť vytvoriť ústavný model moci, ktorý by absolútne garantoval občiansku slobodu a celkom vylúčil možnosť tyranie, zatiaľ vylučujú pesimisti, ale aj realisti.

Deľba moci ako jeden z princípov právneho štátu predstavuje aj v súčasnosti tému diskusií medzi jednotlivými členmi odborných komunit, najmä politického a právneho života spoločnosti. V popredí je stále aktuálna otázka, ako zabrániť koncentrácii a zneužitiu moci a ako jej vykonávanie účinne kontrolovať. Význam nadobúda nielen v procese vývoja štátu, ale aj vo väzbe na plnenie jeho funkcií. Pre pochopenie samotného princípu deľby moci je potrebné poznať nielen jeho vznik, ale i formovanie, ku ktorým postupne v procese vývoja spoločnosti došlo.

Keďže sama pochádzam a žijem na Slovensku, ale isté obdobie som dlhodobejšie žila aj v inej krajine a, napokon, ako miesto svojho štúdia som si vybrala Českú republiku, zaujal ma problém rozdielnosti a podobnosti deľby moci a jej fungovania v týchto krajinách, a preto som si pre svoju bakalársku prácu vybrala práve túto tému. Zaujímajú ma samotné princípy deľby moci v demokratických spoločnostiach a aj jej fungovanie v jednotlivých štátoch. Moja bakalárska práca si kladie za cieľ zaoberať sa deľbou moci jednak z pohľadu historického, a to najmä, ktoré idey a myslitelia stáli pri jej zrode, ako aj otázkami realizácie deľby moci v súčasnosti so snahou o porovnanie niektorých jej modelov predovšetkým v európskych demokratických štátoch.

V prvej kapitole sa najskôr zaoberám objasnením pojmu deľba moci a jej významu s vyjasnením obsahu základnej terminológie. Následne načieram do vývoja a histórie deľby moci, pričom sa zameriavam najmä na členenie moci z pohľadu učenia novovekých mysliteľov.

V ďalšej kapitole rozoberám rozdelenie moci z pohľadu horizontálneho, kde sa zameriavam hlavne na jej princípy ako nezlučiteľnosť a nezávislosť moci s prepojením na konkrétnom príklade.

V tretej kapitole načrtávam členenie moci z pohľadu vertikálneho a uvádzam aj tu na príklade, ako toto delenie funguje v konkrétnom štáte. Venujem sa najmä vysvetleniu deľby moci na príklade unitárneho štátu na strane jednej a zloženého štátu na druhej strane

A v poslednej kapitole mi ide o znázornenie a porovnanie del'by moci v jednotlivých štátoch. Poukazujem na rozdelenie moci medzi jednotlivými orgánmi, na ich kompetencie, spôsob voľby, ako aj možnosť zosadenia či odstúpenia konkrétnych orgánov.

Pokiaľ ide o použité metódy, pre lepšie pre mňa poznanie a pochopenie problému del'by moci a jej fungovania využívam najmä metódu komparatívnu. Pomocou tejto metódy porovnávam rozdelenie moci a skúmam jej fungovanie v konkrétnych štátoch. Taktiež využívam metódu analýzy pri rozbere jednotlivých pojmov. Pri spracovaní danej témy vychádzam predovšetkým z odbornej literatúry, ako aj z právnych predpisov.

1 Deľba moci z pohľadu štátovedy

1.1 Pojem deľby moci

Deľba moci je princípom právneho štátu a demokratického usporiadania verejných vecí. Moc musí obmedzovať moc. Deľba moci je účinným prostriedkom, ako zabrániť koncentrácii štátnej moci v rukách jedného štátneho orgánu. Tento orgán môže predstavovať buď skupina, alebo jednotlivec.¹ Dnes prakticky v každom štáte existuje pluralita štátnych orgánov a deľba práce medzi nimi. Keď hovoríme o deľbe moci v štáte, je možné uvažovať o nej jednak z hľadiska horizontálneho, jednak z hľadiska vertikálneho.²

„Vychádza sa pri tom z myšlienky, podľa ktorej pre zavedenie deľby moci nestačí rozdelenie, ale je nevyhnuté medzi nimi vytvoriť celú sústavu mechanizmov, ktoré zabraňujú tomu, aby niektorá z nich získala dominantné postavenie. Tento mechanizmus sa prejavuje napríklad ako právo suspenzívneho veta, čo znamená právo určovať dĺžku a čas zasadania zákonodarného zboru, poprípade ho rozpustiť a vypísať nové voľby. Ak berieme vzťah zákonodarnej a súdnej moci, je tu možné uplatniť právo určovať obsah a formy činnosti súdov, ako aj ich sústavu a postup konania a právo ústavného súdu preskúmať, či prijaté zákony sú v súlade s ústavou. Vo vzťahu výkonnej a súdnej moci je to právo milosti, ktoré je ústavným právom prezidenta republiky, spolu s právom udelenia amnestie, právo abolície a rehabilitácie. Pojem abolícia označuje proces, v ktorom je možné, aby sa súdne konanie nezačalo, alebo aby sa v ňom nepokračovalo. Pojem rehabilitácia označuje právne rozhodnutie o zahľadení odsúdenia.“³

1.2 Vývoj ideí delenia moci

Už staroveký filozof a zakladateľ vedeckej disciplíny štátovedy Aristoteles rozlišoval tri oblasti štátnej činnosti, a to moc nariaďovaciú, moc súdnictva a funkciu uznášajúcej sa moci, ktorá prijíma zákony. S myšlienkou deľby moci prišiel aj ďalší grécky mysliteľ Polybos. Na svoju dobu vyjadril pokrokovú teóriu, o tom, že moci musia byť navzájom vyvážené do takej miery, aby „ani jedna nezískala prevahu a neodchýlila sa, ale aby všetky

¹ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 120 s

² Boguszak, Jiří, Čapek, Jiří, Gerloch, Aleš. Teorie práva. Praha.: Eurolex Bohemia, 2001. 209 s.

³ Ďuriač, Matej. Filozofia práva a teória štátu a práva. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2001. 58 s

zostali v rovnovážnej polohe ako na váhach, aby sa protirečivé sily prekonali a ústavný stav bol dlhodobo zachovaný“.⁴ Zásadný politický význam pre ďalší vývoj myšlienky o vnútornom členení moci v štáte má aj učenie novovekých mysliteľov Johna Locka a Charlesa S. Montesquieua, ktorí vytvorili základy dômyselnej teórie,⁵ ktorá sa stala osnovou budovania všetkých súčasných moderných štátov.

Zastavme sa pri Johnovi Lockovi. Tento Angličan vychádzal z vlastných politických skúseností zo zasadnutí anglického parlamentu v búrlivých revolučných rokoch 17. storočia, v čase boja prvej verzie demokracie s absolutizmom, ktoré pretavil do novej, na jeho dobu revolučnej myšlienky: moc v štáte je nevyhnutné rozdeliť na tri zložky – na moc zákonodarnú, výkonnú a federatívnu. Vyjadril zároveň presvedčenie, že vykonávať ich majú rôzne orgány, ktoré sa majú vzájomne kontrolovať. Za najvyššiu moc považuje zákonodarnú, no nepokladá ju za neobmedzenú. „A tak ktokoľvek má zákonodarnú alebo najvyššiu moc nejakého štátu, je povinný vládnuť podľa zavedených stálych zákonov, vyhlásených a známych ľudu, a nie príležitostnými výnosmi.“⁶ Podľa Johna Locka má zákonodarná moc právo rozhodovať, ako má byť použitá moc štátu na zachovanie spoločenstva a jeho členov. Zákonodarnú moc podľa Lockovho vzoru má tvoriť dvojkomorový parlament reprezentujúci záujmy dvoch najdôležitejších vrstiev spoločnosti – šľachty a ľudu.

Výkonná moc by mala byť nezávislá a oddelená od moci zákonodarnej. Je zaujímavé, že k moci výkonnej priraduje Lock aj moc súdnu, ktorú my dnes vnímame ako samostatnú tretiu zložku moci. „Spory majú byť rozhodované skrz nestranných a poctivých sudcov, ktorí majú rozhodovať podľa zákonov a užívať sily spoločenstva doma tak pri vykonávaní takých zákonov alebo vonku zabraňovať cudzím bezpráviam alebo ich napravovať.“⁷

Sám pozná ešte ďalšiu tretiu moc - moc federatívnu, ktorá má obhajovať záujmy občanov voči zahraničiu.⁸

Myšlienky Johna Locka ďalej rozvinul francúzsky osvietený mysliteľ Charles Luis de Secondat Montesquieu, ktorý už moc v štáte delí nám známym a v súčasnosti zaužívaným spôsobom na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu. „Prvá moc umožňuje panovníkovi či úradníkovi vyhlasovať zákony na určitý čas či navždy a vylepšovať či rušiť už existujúce

⁴ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka, 2010. 76 s

⁵ Klíma, Karel. Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI Publishing, 2003. 36 s

⁶ Locke, John. Dvě pojednání o vládě. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 200-201 s

⁷ Locke, John. Dvě pojednání o vládě. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 201 s

⁸ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka., 2010. 77 s

zákony. Druhá moc mu umožňuje zjednávať mier či vyhlasovať vojnu, vysielat' či prijímať vyslancov, zaisťovať bezpečie, zabráňovať vpádom. Tretia moc mu umožňuje trestať zločiny alebo súdiť spory medzi jednotlivcami.“⁹

Rovnako ako Lock podporuje myšlienku, že všetky tri moci musia byť zverené rôznym orgánom a tieto orgány musia byť od seba oddelené. Aj zákonodarný orgán sa má, podobne ako u Locka, skladať z dvoch komôr, kde horná komora je reprezentovaná šľachtou a dolnú komoru reprezentuje ľud. Každá komora zasadá osobitne, a tým sa má vyvažovať jeho aristokratická aj demokratická zložka. Výkonnú moc zveruje Montesquieu panovníkovi, ktorého vyčleňuje z moci zákonodarnej. Jeho panovník je kreačne nezávislý a svoju funkciu získava buď dedične alebo je volený stavovským snemom. Súdna moc už však, na rozdiel od Locka, má byť podľa Montesquieuho úplne nezávislá, aby mohla nestranné rozhodovať.¹⁰

Lockove a Montesquieuho myšlienky našli čoskoro praktické využitie. Výrazne sa nimi inšpirovali a pretransformovali ich do ústavnej podoby autori prvej, ale najmä druhej severoamerickej ústavy z roku 1787 Thomas Jefferson, James Medison, John Adams, Alexander Hamilton a John Jaye. Ich predstavy publikované v zbierke pod názvom Listy federalistom,¹¹ sa neskôr stali základom každého demokratického štátneho systému novoveku.

⁹ Montesquieu, Ch. de S. O Duchu zákonu. Praha: OIKOYMENH, 2010. 183 s

¹⁰ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka, 2010. 76 s

¹¹ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka, 2010. 78 s

2 Horizontálna del'ba moci

Je založená na princípoch:

1. Oddelenosť mocí
2. Nezávislosť mocí
3. Nezlučiteľnosť mocí
4. Samostatnosť mocí
5. Nezodpovednosť mocí
6. Princíp kontrolných brzd a protiváh¹²

2.1 Oddelenosť mocí tzv. trojdelenie mocí:

Zákonodarná moc

Keď Montesquieu v knihe *Duch zákonov* hovorí o zákonodarnom orgáne, podčiarkuje potrebu jeho zloženia z dvoch komôr, kde horná komora je reprezentovaná šľachtou a dolnú komoru reprezentuje ľud, pričom každá komora zasadá osobitne, aby sa vyvažovala jeho aristokratická a demokratická zložka.¹³ „V štáte sú vždy ľudia, ktorí sa líšia svojím pôvodom, bohatstvom či poctami, keby však boli zmiešaní s ľudom a mali len rovnaký hlas ako ostatní, všeobecná sloboda by bola ich otroctvom a nebolo by v ich záujme ich hájiť, pretože väčšina rozhodnutí by bola proti nim. Ich podiel na zákonodarnej moci musí byť teda v pomere k ostatným výhodám, ktorým sa v štáte tešia. A k tomu dôjde, ak vytvorí zbor, ktorý má právo pozastaviť zámery chystané ľudom, rovnako ako má ľud právo pozastaviť ich zámery.“¹⁴

Svojím zdôvodnením tak predosiela základný princíp fungovania väčšiny parlamentov súčasnosti. Vo Veľkej Británii je to Dolná snemovňa a Snemovňa lordov, Národné zhromaždenie vo Francúzsku pozná Poslaneckú snemovňu a Senát, podobne ako mnohé demokracie súčasnej Strednej Európy, medzi iným aj Česká republika, ktoré pri tvorbe vlastnej ústavy a ústavných orgánov prvotne hľadali inšpiráciu v ústave Francúzskej tretej republiky z roku 1975. Výnimku z tohto modelu predstavuje napríklad Slovenská republika, ktorej Národná Rada je zložená iba z jednej poslaneckej snemovne, čo je podmienené jednak historicky – nadväzuje na Slovenské národné rady z čias spoluexistencie s Čechmi, resp. na

¹² Ottová, Eva. *Teória práva*. Šamorín: Heuréka, 2010. 74 s

¹³ Ottová, Eva. *Teória práva*. Šamorín: Heuréka, 2010. 76 s

¹⁴ Montesquieu, Ch. de S. *O Duchu zákonu*. Praha: OIKOYMENH, 2010. 187 s

Slovenský snem prvej Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945, ktorý taktiež nemal druhú „vyššiu“ zložku. V neposlednej miere však bude príčinou aj veľkosť krajiny a nevelký počet obyvateľstva SR.

V súčasnosti je zákonodarná moc charakterizovaná ako moc vykonávaná najvyšším zastupiteľským orgánom voleným v periodicky sa opakujúcich, demokratických voľbách. Zákonodarná moc nemôže byť prejavom ľubovôle alebo byť neobmedzená. Ako uvádza už Locke, je nutné oddeliť zákonodarnú moc od moci výkonnej, lebo štát by nemohol fungovať, ak by tie isté osoby, ktoré vydávajú zákony, mali moc ich aj vykonávať.¹⁵

Najmä preto, že „zákonodarná moc sa zúčastňuje na tvorbe niektorých správnych aktov. Sem patrí najmä uznávanie rozpočtu, povoľovanie vojenského kontingentu (tj. najvyššie prípustný počet odvedených vojakov pre nasledujúci rok). V niektorých štátoch sa uplatňuje aj v súvislosti so súhlasom s odcudzením štátneho majetku a s inými hospodársko-finančnými počinmi štátu, súhlasom s medzinárodnými zmluvami, niekedy aj schvaľovaním dosadzovacích aktov v oblasti súdnictva, štátneho hospodárstva a štátnej administratívy.“¹⁶

Výkonná moc

Ak Locke vo svojej teórii dáva viac dôraz na princíp demokracie v spoločnosti, pričom v nej našu politickú povinnosť podmieňuje naším súhlasom, Montesquieu venuje viac pozornosti moci výkonnej. Lock pod vplyvom udalostí v Anglicku svojej doby principiálne odmieta absolutizmus a bližšie nekonkretizuje svoj názov moci výkonnej, naopak jeho francúzsky nasledovník je presvedčený o potrebe monarchie ako formy štátu, a teda monarchickej moci ako moci výkonnej: „Výkonná moc má byť v rukách monarchu, lebo táto časť vlády takmer vždy vyžaduje náhlu akciu a je lepšie spravovaná jedným, než niekoľkými. Nebolo by slobody, keby neexistoval monarcha a výkonná moc by bola zverená určitému počtu osôb vychádzajúcich zo zákonodarného zboru.“¹⁷

Aj v súčasnosti, v dnes existujúcich európskych monarchiách (Veľká Británia, Belgicko, Nórsko, Švédsko, Španielsko ai.), zostal panovník osobou, ktorá reprezentuje moc, dôstojnosť a jednotnosť štátu ako celku. Panovník zostáva hlavou štátu a najvyšším orgánom moci výkonnej.

¹⁵ Neubauer, Zděnek. Státověda a teorie politiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 206 s

¹⁶ Neubauer, Zděnek. Státověda a teorie politiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 207 s

¹⁷ Montesquieu, Ch. de S. O Duchu zákonu. Praha: OIKOYMENH, 2010, s. 188

V krajinách, kde sa postupne monarchie transformovali na republikánsku formu štátu, preberá funkciu monarchu prezident. Je to dôsledok akejsi nostalgie po starej tradičnej forme moci a vnímania osobnosti monarchu, neskôr prezidenta, ako akéhosi „otca svojho ľudu či otca vlasti, národa (v Čechách Masaryk)“. „V novodobých republikách, ktoré boli ústavne budované podľa vzoru konštitučných monarchií, bolo postavenie panovníka prenesené do hlavy štátu týchto republík. Namiesto rodovo dosadeného panovníka nastúpil volený prezident republiky.“¹⁸

Z toho vyplýva, že aj v súčasnosti je výkonná moc sústavou štátnych orgánov, ktoré aplikujú ústavu a zákony.¹⁹ Avšak postupne, ako sa absolútna monarchia transformovala pod vplyvom dejinného vývoja na monarchiu konštitučnú, rozširovala sa i základňa výkonnej moci štátu. Preto prezidenta, tak ako v konštitučných monarchiách monarchu, dopĺňa dnes ďalší výkonný orgán, ktorý sa vyvinul z pôvodnej kráľovskej rady – vláda zložená z ministerského predsedu a ministrov zodpovedných za výkon moci v jednotlivých oblastiach života štátu a spoločnosti. Pričom zodpovednosť vlády už nie voči prezidentovi (monarchovi), ale pred ústavou, zákonmi a mocou im zverenou zo strany voličov.

Súdna moc

Ak zostaneme pri historických koreňoch charakteristiky aj súdnej moci, nemôžeme si nevšimnúť, že už Montesquieu udeľuje veľa pozornosti formulovaniu jej fungovania, ktorú on, ako už bolo povedané, vyčleňuje na rozdiel od Locka za rovnocennú samostatnú zložku moci, nemenej dôležitú, ako dve predchádzajúce. Podčiarkuje potrebu striedania a obmeny súdnych tribunálov, aby tieto nemohli uplatňovať neobmedzenú absolútnu moc nad ľuďmi, naopak, že ľuďom by mali vládnuť iba jasne sformulované a jasne znejúce zákony, tj., že „súdna moc nesmie byť zverená doživotnému senátu, ale má byť vykonávaná osobami, ktoré boli predpísaným spôsobom v určitý čas v roku vybraní zo zboru ľudu. Títo ľudia vytvoria súdny tribunál, ktorý trvá len potrebnú dobu. Takto sa stane súdna moc, budiaca veľkú hrôzu medzi ľuďmi, takpovediac neviditeľnou a neexistujúcou, pretože nie je spojená s určitým stavom ani s určitým povolaním. Nikto nemá sudcu ustavične pred očami a každý sa bojí súdneho úradu, nie súdnych úradníkov. Ak však nemajú byť stále súdne tribunály, majú byť stále rozsudky, a to do tej miery, aby boli vždy len presným znením zákona.“²⁰ Dnes tento

¹⁸ Neubauer, Zdeněk. Státověda a teorie politiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 208 s

¹⁹ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. s 142

²⁰ Montesquieu, Ch. de S. O Duchu zákona. Praha: OIKOYMENH, 2010, s. 184-185

„stály rozsudok“ funguje najmä v Spojených štátoch, ktorý my poznáme pod pojmom precedens.

Navyše, pri vážnych obvineniach má mať obžalovaný právo v súlade so zákonom vyberať, poprípade odmietiť navrhnutých sudcov kvôli zaujatosti.²¹

V moderných ústavných a právnych štátoch vykonávajú súdnu moc nezávislé sudy. Súdna moc je nezávislá na moci výkonnej, ako aj na moci zákonodarnej. Nezávislosť súdov ale nespočíva v ich obmieňaní pri každom novom súdnom konaní, tak ako to predosiela Montesquieu. Je zaujímavé, že spočíva naopak v tom, že sudcovia sú spravidla ustanovení natrvalo a sú odvolateľní len na základe dôvodov stanovených v ústave. Nezávislosť sudcov v dnešnom ponímaní, napríklad aj v ČR a SR, znamená, že v prvom rade sudca nemôže byť viazaný žiadnymi príkazmi a odporúčaniami, žiadnym politickým rozhodnutím, a rozhoduje tak len v súlade s ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, medzinárodnými zmluvami a v súlade s vlastným svedomím. Ďalším princípom nezávislosti súdov je zásada, že každý občan má právo na súdnu ochranu a inú ochranu a každý má právo domáhať sa svojho práva u nezávislého súdu. A napokon a najmä, všetci účastníci sú si pred súdom rovní.²²

2.2 Nezávislosť mocí

Ďalším podstatným princípom delby mocí v právnom štáte je vzájomná nezávislosť týchto troch jednotlivých mocí. Nezávislosť mocí znamená, že vzájomné vzťahy medzi nimi sú upravené spôsobom, ktorý zakazuje vzájomnú kreáciu medzi mocami. Kreácia znamená, že každá zložka moci je nezávislá od iných zložiek mocí – a to je najpodstatnejšie – z hľadiska svojho vlastného vzniku a zániku.²³

2.3 Nezlučiteľnosť mocí

O zákaze zlučovania mocí ako o nevyhnutnom princípe ich normálneho fungovania hovorí tiež už Montesquieu v diele O duchu zákonov. Jasne poukázal na to, že „všetko by bolo stratené, keby jeden a ten istý človek či zbor zložený z občanov, šľachticov či ľudu, vykonávali všetky tieto tri druhy mocí naraz: moc vydávať zákony, moc vykonávať vládne nariadenia a moc súdiť zločiny alebo spory jednotlivcov. Keď sa chceli panovníci stať

²¹ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 123 s

²² Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. s 147

²³ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 125 s

despotickými vládcami, začali tým, že spojili vo svojej osobe všetky úrady a viacerí európski králi všetky najvyššie štátne funkcie.²⁴

Práve uvedená myšlienka Montesquieua nadobudla dôležitosť v právnych kódexoch moderných demokratických štátoch. Nezlučiteľnosť čiže inkompatibilita znamená, že funkcionár štátu môže vykonávať svoje funkcie len v rámci jednej zložky. Napríklad Ústava a zákony umožňujú, aby funkcionár vykonával mandát poslanca, ale súčasne nesmie zastávať funkciu prezidenta, člena vlády alebo sudcu.

Táto zásada nadobudla časom aj širší význam, pretože s výkonom niektorých funkcií je nezlučiteľný nielen výkon funkcií v rámci iných zložiek štátu a verejných inštitúcií, ale aj iná činnosť, a to najmä činnosť podnikateľská. Aj toto právo sa vníma a charakterizuje ako rozpor záujmov. Na zamedzenie možného konfliktu záujmov vydávajú jednotlivé štáty osobitné zákony. Sú vytvárané nato, aby zamedzili rozpor osobných záujmov funkcionára s verejnými záujmami pri výkone verejnej funkcie. Takisto určujú zodpovednosť, ktorá nastáva pri porušení alebo nesplnení ustanovených povinností.²⁵

2.4 Samostatnosť mocí

Na nezávislosť a nezlučiteľnosť mocí priamo nadväzuje ich samostatnosť. Princíp samostatnosti mocí spočíva v tom, že výkonná, súdna a zákonodarná moc sú jednak oddelené, a zároveň nie sú hierarchicky usporiadané, čo znamená že medzi nimi neexistujú vzťahy nadriadenosti a podriadenosti.

2.5 Nezodpovednosť mocí

Z toho vyplýva napokon aj dôležitá skutočnosť zásady nezodpovednosti mocí - je tým myslený fakt, že medzi jednotlivými zložkami moci nie je možné uplatňovať ústavno-politickú zodpovednosť. „Právna zodpovednosť sa realizuje v rámci funkčného obdobia, a to len v obmedzenom rozsahu a na základe ústavne kvalifikovaných dôvodov odvolania. Ústavno-politická zodpovednosť štátnych funkcionárov sa uplatňuje len na konci volebného obdobia a len vo vzťahu k voličom.“²⁶

²⁴ Montesquieu, Ch. de S. O Duchu zákona. Praha: OIKOYMENH, 2010, s. 183-184

²⁵ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 126 s

²⁶ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 127 s

2.6 Rovnováha mocí a vzájomné brzdy

Zo všetkých vyššie uvedených skutočností sa tak v modernom právnom štáte sformoval a sformuloval princíp rovnováhy mocí. Ten zároveň ale poukazuje na dôležitý faktor, a to, že ak aj sú moci samostatné a nezávislé, neznamená, že sú aj neobmedzené. Naopak, je veľmi dôležité, aby tieto moci na seba pôsobili tak, že vždy jedna moc je pre druhú brzdou. Požiadavkou teórie rovnováhy mocí je právo moci výkonnej pozastavovať zákony uznesené zákonodarným zborom – právo napríklad prezidenta vrátiť zákon späť do parlamentu s pripomienkami na jeho nové prerokovanie. Toto právo prezidenta má historický precedens ešte v dejinách Francúzskej revolúcie z konca 18. storočia. Keď v r. 1791 francúzske Ústavodarné zhromaždenie zrušilo absolútnu monarchiu a prijalo svoju prvú ústavu, Francúzsko sa zmenilo na monarchiu konštitučnú, kde kráľ už nemal absolútnu moc, zostalo mu iba oprávnenie nesúhlasit' s prijatými zákonmi – tzv. právo veta.

Výkonná moc má taktiež právo ovplyvňovať dĺžku a dobu zasadania zákonodarného zboru.²⁷

Na druhej strane má zákonodarná moc právo skúmať, či a akým spôsobom sú vykonávané a uplatňované zákony zo strany moci výkonnej. Uznášaním zákonov tiež pôsobí ako brzda zo strany zákonodarnej moci tým, že môže určovať nielen obsah a medze činností výkonnej moci, ale aj prostriedky, ktorými svoju výkonnú moc realizuje.²⁸

Aj proti moci súdnej existuje brzda, a to je právomoc amnestie. Túto, obvykle a najmä pri trestných činoch, môže udeľovať v plnom rozsahu hlava štátu, napríklad v Slovenskej republike je to prezident ako orgán výkonnej moci. Prípadne v obmedzenom rozsahu, týkajúcom sa priestupkov, predseda vlády.

Aj zo strany súdnej moci slúži princíp brzdy oproti moci zákonodarnej, ktorý dáva právomoc súdom preskúmať, či uznesené zákony nie sú v rozpore s ústavou. Brzdou zo strany súdnej moci voči moci výkonnej je napríklad aj právomoc súdov zrušiť nezákonné rozhodnutie orgánu moci výkonnej, ak je to v záujme ochrany práv fyzických a právnických osôb. Naopak moc výkonná má právomoc menovať sudcov z povolania, ale natrvalo, čo už ale súvisí so zásadou nezosaditeľnosti a nezávislosti sudcov.²⁹

²⁷ Boguzsak, Jiří, Čapek, Jiří, Gerloch, Aleš. Teorie práva. Praha.: Eurolex Bohemia, 2001. 213 s

²⁸ Boguzsak, Jiří, Čapek, Jiří, Gerloch, Aleš. Teorie práva. Praha.: Eurolex Bohemia, 2001. 214 s

²⁹ Boguzsak, Jiří, Čapek, Jiří, Gerloch, Aleš. Teorie práva. Praha.: Eurolex Bohemia, 2001. 214 s

3 Vertikálna deľba moci

3.1 Územno-organizačná štruktúra štátu

Druhou zásadnou charakteristikou deľby moci v štáte je popri horizontálnej aj jej deľba vertikálna. Ak zoberieme do úvahy, že štátna moc sa realizuje vždy na určitom území a v jeho hraniciach, potom vertikálne delenie moci znamená v princípe jej delenie a delegovanie medzi ústredné a miestne orgány. Centrálna moc, ktorá je reprezentovaná najvyššími štátnymi orgánmi, pôsobí v menších jednotkách - územných častiach, ktoré sú spravované miestnou štátnou správou. Podľa miery ich vzájomných vzťahov na tomto základe, teda podľa územno-organizačnej štruktúry štátu, delíme štáty na unitárne a zložené.³⁰ Napríklad, ak zoberieme Československo v historickom vývoji jeho existencie počas 75 rokov, možno prvú ČSR charakterizovať ako unitárny štát, čo sa zmenilo po Mníchove v r. 1938, kedy vyhlásením Slovenskej autonómnej vlády sa zmenila na štát zložený, na asymetrickú federáciu. Podobná premena Československa sa udiala i po druhej svetovej vojne. Najprv to bol unitárny štát, od roku 1969 formálna federácia, ktorá dostala svoju reálnu podobu po roku 1990, keď vznikla ČSFR ako federatívny, teda zložený štát.

Uvedené rozdelenie však ešte nie je skutočnou vertikálnou deľbou moci. Je ňou až prenesenie moci na orgány samosprávy, a to predovšetkým územnej a záujmovej.³¹

3.2 Unitárny štát

Unitárny štát sa vyznačuje, tým že ho tvorí jeden organizačný mechanizmus, iba jedna ústava, jedna sústava najvyšších orgánov, ktorá obvykle nie je ďalej vertikálne členená, čo znamená, že ide o jeden ucelený ústavný systém. Podľa stupňa samostatnosti môžeme jednotné štáty deliť na centralizované, ktoré zakotvujú určitú podriadenosť regionálnych orgánov prostredníctvom úradných osôb menovaných z centra, a decentralizované, kde sa regióny formujú nezávisle na centrálnych orgánoch.³²

Centralizovaný unitárny štát je charakteristický tým, že ústredné orgány štátu majú právo zasahovať do celej právomoci a kompetencie miestnych orgánov štátu, právo zasahovať do ich činnosti a rozhodovania a zmeniť alebo zrušiť rozhodnutia miestnych orgánov. To znamená, že miestne orgány nerozhodujú s konečnou platnosťou, a to hlavne o majetkových,

³⁰ Ďuriač, Matej. Filozofia práva a teória štátu a práva. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2001. 60 s

³¹ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka. 2010. 81 s

³² Klíma Karel. Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI Publishing, 2003. 157 s

finančných a hospodárskych otázkach. O týchto otázkach zásadne rozhoduje centrálna vláda.³³ Miestne orgány štátnej správy tak iba vykonávajú rozhodnutia centrálnych orgánov. V súčasnosti radíme medzi unitárne štáty aj Slovenskú či Českú republiku, Poľsko či Taliansko.

Pre decentralizovaný unitárny štát je charakteristické, že právomoc je delegovaná z ústredných orgánov na miestne samosprávne orgány. Tým sa miestne orgány stávajú relatívne nezávislými. V jednotlivých štátoch je miera decentralizácie štátnej moci rozdielna. V podstate ide o to, že časť štátnej moci je právne vyňatá z pôsobnosti ústredných orgánov a prenáša sa na orgány samosprávnych územných častí, ktoré ju vykonávajú relatívne samostatne a na základe vlastnej iniciatívy. Môžu sa tak realizovať rôzne skupinové či individuálne, lokálne aj regionálne záujmy.

To, čo miestnu samosprávu reguluje v jej rozhodovaní a činnosti, sú pridelené/určené finančné prostriedky a medze zákona. V podmienkach decentralizovaného štátu ústredné orgány teda regulujú postavenie miestnych orgánov ústavou a zákonmi a majú aj právomoc kontrolovať súlad miestnych normatívnych právnych aktov s normatívnymi aktmi ústredných orgánov a ich súlad so zákonmi a ústavou.³⁴ V stanovenom rozsahu tiež vykonávajú finančnú kontrolu.

Formou decentralizovaného štátu je aj autonómia, ktorú sme v našich historických podmienkach poznali v období od 8. 10 1938 do 13. 3. 1939 v rámci tzv. druhej ČSR. Autonómia sa od iných decentralizovaných foriem líši tým, že na svojom území vykonáva ekonomicko-kultúrnu samosprávu relatívne nezávisle od ústredných orgánov štátu, ktoré majú určitú zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc.³⁵

3.3 Zložený štát

Zložený štát vzniká buď rozdelením pôvodne unitárneho štátu alebo dobrovoľným spojením samostatných štátov na základe medzinárodnej zmluvy – vzniká federácia. Federácie môžu byť buď otvorené, čo znamená že do nich môžu vstupovať aj iné, ďalšie štáty, alebo zatvorené. Väčšinou si zúčastnené štáty nechávajú právo slobodne z federácie odísť. Pre zložený štát je charakteristická, na rozdiel od unitárneho štátu, viac ako jedna ústava, čo znamená aj dvojité sústavy najvyšších štátnych orgánov, či dvojité sústavy

³³ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka. 2010. 167 s

³⁴ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka. 2010. 168 s

³⁵ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 157 s

štátnych symbolov. Charakteristický je aj dvojkomorový parlament, pričom u federácie je typické, že jedna z komôr sa vytvára zo zástupcov členských štátov. Právomoci a kompetencie sa rozdeľujú medzi členské štáty a orgány zloženého štátu.³⁶

Federáciou tak chápeme zložený štát, ktorý má svoje členské štáty a skladá sa z odlišných štátnych jednotiek, kde na úrovni najvyššej sa nachádza federálny štát a na nižšej úrovni sa nachádzajú členské štáty. Niektoré z nich boli vytvorené zhora, čo znamená, že boli vytvorené ako súčasť prijatých ústav pre novo vytvorený štát. Iné boli vytvorené zdola, teda združením predtým samostatných štátov. Členské štáty federácie sú charakteristické tým, že majú určitú autonómiu, čo znamená, že majú aj určité kompetencie.³⁷ Ako príklad federácie možno uviesť Československo, ktoré bolo federáciou od roku 1969 do roku 1992, kedy sa následne rozdelilo na dva samostatné unitárne štáty, Slovenskú a Českú republiku. V súčasnosti sú federáciami USA, Brazília, India, v Európe Rusko, SRN, či Švajčiarsko a Belgicko.

³⁶ Prusák, Jozef. Teória práva. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 157 s

³⁷ Ottová, Eva. Teória práva. Šamorín: Heuréka. 2010. 173 s

4 Formy vlády

„Všetky štáty a vlády, ktorým ľudia sú a boli poddaní, sú buď kniežatstvami alebo republikami. Kniežatstvá potom sú buď dedičné, kde určitý rod vládne veľmi dlho, alebo novonadobudnuté.“³⁸ Už v 16. storočí sa kniežatstvami i republikami a spôsobom vládnutia v nich zaoberá Nicolo Machiavelli, významný taliansky humanistický mysliteľ. V diele *Vládár* formuluje novú, vedeckú metódu politického myslenia, ktorej podstatou bolo čerpanie maxím či pravidiel úspešného politického správania sa na základe historického skúmania a vlastných politických skúseností. Machiavelliho realizmus vníma štát ako organickú štruktúru ovládanú vlastnými zákonmi vývoja, ktorá nachádza vlastné ospravedlnenie v svojej úspešnosti.

Potreba flexibility ale Machiavellimu bráni v tom, aby predložil definitívne riešenie problému vlády. Avšak svoje republikánske zmýšľanie, ktoré bolo výsledkom jeho vlastnej politickej skúsenosti – veď v čase Florentskej republiky, na prelome 15. a 16. storočia, po vyhnaní Mediciovcov i Savonarolu, a v ktorej vykonával funkciu ministra „zahraničných vecí“, nezaprie. V *Rozpravách* poukazuje na fakt, že jednotliví vládcovia sú nevyhnutní pre založenie a formovanie štátu, ale aj na to, že práve republikánske vlády sa osvedčujú lepšie v udržiavaní už existujúcich štátov. Republiky sú podľa neho schopné lepšie sa prispôbiť meniacim sa podmienkam vďaka svojmu zmiešanému občianstvu, a navyše poskytujú ľuďom väčšie možnosti sebarealizácie.³⁹ Machiavelli si uvedomoval moc ľudu či más v neposlednom rade preto, že ich vnímal ako „konečných sudcov všetkých politických činov, lebo – na svete sú iba obyčajní ... ľudia“.⁴⁰

Poňatie formy vlády a klasifikácia rôznych foriem vlády v dnešnej modernej štátovede sa vyznačujú istou stabilitou. Pojem forma vlády v sebe zahŕňa sústavu najvyšších orgánov štátu a vzťahy medzi nimi a vzťahy medzi obyvateľstvom na jednej a štátom na druhej strane.⁴¹

Historický, a taktiež vývojový pohľad na formy vlády alternuje dva typy formy vlády, a to monarchiu, ktorá ako forma vlády prevládala v staroveku a stredoveku, a ktorá prerastá aj do dnešných dní (Veľká Británia, Švédsko, Španielsko, Belgicko ap.), a republiku, ktorá ako

³⁸ Machiavelli, Niccolo. *Vládár*. Praha: spol s.r.o, 1995. 17 s

³⁹ Machiaveli, Niccolo. *Vlády a štáty, Rozpravy, I. a II.*, Zlín: spol s.r.o, 1939. 58 s

⁴⁰ Machiavelli, Niccolo. *Vládár*. Praha: Odeon, 1969. 19 s

⁴¹ Prusák, Jozef. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 158 s

forma vlády práve v súčasnosti prevláda (Česko, Slovensko, Francúzsko, Rusko ap.). Hlavný rozdiel medzi týmito dvoma typmi je v ustanovení nástupu hlavy štátu.⁴²

4.1 Monarchie

V monarchii je za hlavu štátu považovaný monarcha, v histórii a v rôznych kultúrach nazývaný aj faraón, cisár, sultán, šach, ktorý vykonáva svoju moc spravidla doživotne, buď samostatne, alebo v súčinnosti s inými štátnymi orgánmi. Monarcha nastupuje do funkcie následníctvom, čo znamená, že je nástupcom (spravidla) zosnulého predka. Z tejto funkcie je nezodpovedný, nedotknuteľný a zo svojho úradu nemôže byť zosadený. V súčasnosti sa však v mnohých demokratických štátoch sveta rozdiely medzi monarchiou a republikou znižujú, v rade monarchií sa čoraz významnejšie uplatňujú niektoré formy republikánskej formy vlády a vládnutia, čo má za následok celkové znižovanie počtu monarchií.⁴³

4.1.1 Absolutistická monarchia

Pre absolutistickú monarchiu je charakteristická úplná moc v rukách monarchu. Pravidlom je aj neexistencia ústavy či parlamentu. Panovník disponuje nárokom na samostatnú štátnu moc. Monarcha je „legibus absolutus“, čo znamená, že nepodlieha zákonom, ktoré sám vydáva.⁴⁴ Koncom stredoveku sa absolútna monarchia stala v Európe činiteľom pozitívneho vývoja národných štátov, a mala aj svojich teoretických tvorcov a zástancov medzi najvýznamnejšími mysliteľmi obdobia neskorého feudalizmu, akými bol napríklad Francúz Jean Bodin, u nás poradca a minister Márie Terézie Adam František Kollár.

V súčasnosti sa typu absolútnej monarchie približuje napríklad Bhútánske kráľovstvo. Duggjalo - „Dračí kráľ“, ovláda všetky aspekty spoločenského, a najmä politického života, cez vedenie vlády, menovanie sudcov, až po menovanie členov vlády. Bhútán nemá žiadnu ústavu ani listinu práv. Po roku 1998 nariadil kráľ reformy, ktoré formálne poskytli zákonodarné právomoci Národnému zhromaždeniu, v skutočnosti si však kráľ stále udržuje absolútnu moc.⁴⁵

Ako bolo už spomenuté, už začiatkom 17. storočia vznikla predstava o tom, že panovník je a má byť všemocný a jeho moc je absolútna. Filozofia Jeana Bodina je postavená na presvedčení, ktoré vníma majestát kráľa ako najvyššiu moc nad poddanými a táto nie je zákonom obmedzená. Vďaka postupnému presadeniu absolútnej moci kráľa až po dlhé

⁴² Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 138 s

⁴³ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 138-139 s

⁴⁴ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 139 s

⁴⁵ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print. 2005. 42 s

panovanie Ľudovíta XIV., v ktorom táto forma vláda našla svoje vyvrcholenie - „štát som ja“, práve Francúzsko získalo kultúrnu a politickú nadvládu v Európe. V praxi položil základy absolutizmu už kardinál Richelieu, regent maloletého Ľudovíta XIII. a spoluvládca jeho matky Anny Rakúskej, a to uplatnením vzorca "un roi, une foi, une loi", tj. jeden kráľ, jedna viera, jeden zákon.

Kardinál Mazarin, regent a vychovávateľ Ľudovíta XIV., ktorý výrazne zasiahol do formovania francúzskej štátnej moci po Richelieum, v tejto praxi pokračoval. Bol to on, kto francúzsku armádu pretvoril na profesionálnu žoldniersku, či dal podnet na vznik polície. Ale najdôležitejším bolo, že štátne funkcie vo vtedajšom Francúzsku už zastávali úradníci, nie šľachta, a najmä, každý úradník sa už staral o niečo iné. Jeden mal na starosti dane, iný poľnohospodárske výnosy. Ľudovít XIV. neskôr prenechal vládu novej spoločenskej vrstve - úradníckej šľachte. Vytvoril tiež Tajnú radu, ktorá riadila zahraničnú politiku a vojenskú moc, tiež posilnil políciu. Práve v tej dobe sa sformoval jeden zo základných ideových princípov absolutizmu, a to: Kráľ je kráľom z Božej milosti, preto sa zodpovedá len Bohu. Z toho vyplýva, že má vo svojich rukách moc výkonnú, zákonodarnú aj súdnu.⁴⁶

4.1.2 Stavovská monarchia

Pojem „stavovská monarchia vznikol neskôr, hoci označuje obdobie predchádzajúce absolutizmu – tj. obdobie feudálnej rozdrobenosti (12. -15. storočie), ktoré sa vyznačovalo tým, že rástla moc šľachty v súvislosti so správou štátu. Vtedy prirodzene, s nárastom ekonomickej moci stavov, rástla aj ich chuť po politickej moci pri správe štátu. Toto obdobie je charakterizované minimálne vyrovnávaním moci medzi panovníkom a stavmi, hoci boli obdobia, kedy stavy disponovali dokonca väčšou mocou ako sám panovník – u nás najmä obdobie vlády Jagellovcov,⁴⁷ na prelome 15. a 16. storočia

⁴⁶ Peter H. Wilson. Absolutism in Central Europe. London: Routhledge, 2000. 102 s

⁴⁷ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 139 s

4.1.3 Parlamentná (konštitučná) monarchia

V parlamentnej monarchii je postavenie monarchu považované za jednoosobovú funkciu, pre ktoré zostáva typickým následníctvo zakotvené v ústavách, je priamo personifikované, a to označením dynastie. Jednou z hlavných zásad ústavných systémov konštitučných monarchií je zásada suverenity ľudu, čo znamená, že zmena monarchu musí byť spojená s tou či inou formou vyjadrenia vôle volenými parlamentnými inštitútmi. Aj napriek tomu, že v súčasnosti sú právomoci monarchov v ústavách rôznorodé, nie sú rozhodujúcimi v rámci deľby moci. Dnes ich funkcia spočíva prevažne v reprezentačných pozíciách, pričom každá európska „monarchia je spätá s konkrétnymi národnými tradíciami, ktoré umožňujú stabilitu jej politického vývoja“.⁴⁸

Jeden z najvýraznejších príkladov súčasnej konštitučnej monarchie je Veľká Británia, ktorej politický systém je považovaný za najstarší funkčný demokratický politický systém. Panovník (dnes je ním kráľovná Alžbeta II.) je hlavou štátu i anglikánskej cirkvi, a tiež vrchným veliteľom ozbrojených síl. Formálne disponuje radom významných legislatívnych a exekutívnych právomocí, ku ktorým patrí napríklad právo menovať a odvolávať všetkých štátnych a vojenských úradníkov vrátane ministerského predsedu, či právo prostredníctvom diplomatických a vojenských nástrojov uskutočňovať obrannú a zahraničnú politiku. Tieto právomoci však britský panovník využíva iba výnimočne, za ich faktickú realizáciu zodpovedajú ministri, resp. vládny kabinet.

Panovník je vo Veľkej Británii predovšetkým symbolom politického a verejného života, ako verejná osoba zastupuje štát. Ako súkromná je dôverným poradcom premiéra. Vplyv panovníka na politiku je preto sprostredkovaný a v skutočnosti sa v súlade s ústavou vždy podriaďuje rozhodnutiam vlády.⁴⁹

Do výkonnej moci Veľkej Británie patrí aj premiér, ktorým sa stáva vodca strany alebo koalície, ktorá má v parlamente väčšinu. Je hlavným predstaviteľom vládnej moci, zodpovedá za rozhodnutia vlády, menuje členov vlády a dohliada na ich výkon štátnej služby. Medzi najdôležitejšie práva premiéra patrí právo vyberať a odvolávať členov vlády, a tiež

⁴⁸ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 142 s

⁴⁹ Škaloud, J.: Komparace politických systémů I. Praha: VŠE, 1995. 101 s

právo rozpúšťať Dolnú snemovňu. Na druhej strane jeho právomoci sú obmedzené princípom kolektívnej zodpovednosti vládneho kabinetu.⁵⁰

Zákonodarnú moc reprezentuje vo Veľkej Británii Parlament s dvoma komorami, a to „House of Lords“ (Snemovňa lordov) a House of Commons (Dolná snemovňa). Parlament môže, bez obmedzení zo strany súdu, schvaľovať, rušiť alebo meniť zákony, ako aj meniť rozhodnutia súdu. Dolná snemovňa má za úlohu podporovať a zároveň kritizovať vládu. Volí sa v priamych voľbách. Je iniciátorom zákonov a schvaľuje ich. Takisto navrhuje zákony o verejných výdajoch a daňové zákony. Má tiež právo interpelovať ministrov. Snemovňa lordov je nevolenou komorou, právo zasadať v nej majú všetci nositelia tzv. doživotných šľachtických titulov, a tiež 92 dedičných lordov. Snemovňa lordov takisto iniciuje vznik zákonov s výnimkou tých, ktoré sa týkajú financií. Má aj právomoc zdržiavať legislatívny proces po dobu jedného roku.⁵¹

4.2 Republiky

Republika – z latinského *res publica* - je formou štátu, kde sa vylučuje akékoľvek dedenie moci v štáte. Republika je spätá s podmienkou existencie demokracie, v ktorej najvyššie orgány sú volené občanmi na časovo vymedzené obdobie. Táto myšlienka neustálej zmeny moci sa presadila už v starovekých gréckych mestských štátoch, napríklad v Aténach už od 6. storočia p.n.l., ale v predovšetkým v období ich zlatého veku vrcholnej demokracie za vlády Themistokla či Perikla. V tom istom období však dominuje najmä v starovekom mestskom štáte Rím, kde sa po vzniku republiky v r. 510 p.n.l. formuje základný volebný princíp – magistratus, tj. členovia mestskej rady Ríma sú volení iba na jeden rok.

Hlavou štátu v republikách môže byť buď kolektívny orgán, alebo ju môže reprezentovať jedna osoba. Vývoj parlamentarizmu aj teórie suverenity ľudu, ktoré v moderných dejinách štátovedy sformulovali už vyššie spomínaní Lock a Montesquieu, priniesli v praxi dve typové formy vlády republiky, a to prezidentskú a parlamentnú.⁵²

⁵⁰ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 87 s

⁵¹ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 86 s

⁵² Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 142 s

4.2.1 Prezidentská republika

Prezidentská republika je principiálne založená na rovnováhe všetkých troch mocí v štáte. Tieto zložky sú si navzájom nezávislé, samostatné, nezlučiteľné a nezodpovedné.⁵³ Čo znamená, že parlament vydáva zákony, a krajinu riadi a spravuje prezident so svojimi ministrami. Prezident je fakticky v čele vlády a ministri tvoria vládny kabinet prezidenta ako jeho poradný orgán. Táto forma vlády, zakotvená v USA už v 18. storočí, po vyhlásení nezávislosti v r. 1776 a prijatím druhej americkej ústavy v r. 1787, sa stala americkým ústavným modelom.⁵⁴

Spojené štáty americké

Práve Spojené štáty americké sú jednou z typických foriem prezidentskej republiky. Systém vlády USA je založený na striktnnej del'be moci a princípe b'zrd a vyvážen'í, kde postavenie parlamentu – v prípade USA je to dvojkomorový Kongres – a prezidenta nie je rovnocenné - prezident má silnejšie postavenie. Výkonnú moc reprezentuje prezident a vláda, ktorá nie je vládou typickou, akú poznáme z európskych pomerov, ale predstavujú ju ministri, ktorí sú vyberaní prezidentom ako jeho poradný orgán. Táto forma vlády je považovaná za model, v ktorom je del'ba moci uskutočnená najdôslednejšie.⁵⁵

Prezident USA stojí na vrchole výkonnej moci a všeobecne je považovaný za najplyvnejšieho a najmocnejšieho politického predstaviteľa krajiny. Prezident menuje ministrov do ich funkcií, čím zabezpečuje presadzovanie prezidentskej politiky. Prezidenta volí volebné kolégium, ktoré je priamo volené občanmi v každom štáte únie.⁵⁶ Princíp vyvážen'ia mocí je možné sledovať pri právomoci prezidenta menovať členov Kongresu, veľvyslancov a sudcov Najvyššieho súdu, či uzatváraní medzinárodných zmlúv, kde je potrebný súhlas Senátu. Taktiež, a aj napriek tomu, že je prezident veliteľom ozbrojených síl a je plne zodpovedný za obranu štátu, iba Kongres môže vyhlásiť vojnu a vyčleniť finančnú sumu na obranu krajiny.

Zo strany moci zákonodarnej sa považuje za princíp b'zrd aj možnosť odvolania prezidenta Snemovňou reprezentantov, avšak iba v prípade, ak sa preukáže, že došlo

⁵³ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládné. Praha: Fortuna Print, 2005. 87 s

⁵⁴ Klíma, Karel. Státověda. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 144 s

⁵⁵ Klíma Karel. Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI Publishing, 2003. 146 s

⁵⁶ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládné. Praha: Fortuna Print, 2005. 206 s

k zneužívaniu právomocí zo strany prezidenta.⁵⁷ Aj napriek tomu má prezident v Spojených štátoch amerických silné postavenie a považuje sa za najvyššiu autoritu v krajine.

Zákonodarnú moc v USA reprezentuje Kongres, ktorý slúži ako hlavný zdroj novej legislatívy a kontroluje moc výkonnú. Skladá sa zo Senátu (Senate) a Snemovne reprezentantov (House of Representatives). Poslanci Snemovne, ktorí sú skutočnými zástupcami ľudu, sú volení z vymedzených volebných okresov každého štátu USA.

Snemovňa reprezentantov má veľký vplyv na legislatívny proces, a v dôsledku toho predovšetkým na domácu politiku. Má výhradné právo iniciovať zákony o daniach a prideľovaní financií. Snemovňa môže predkladať ústavnú žalobu proti vysokým štátnym predstaviteľom. Súdny proces však vedie Senát, ktorý musí žalobu potvrdiť dvomi tretinami hlasov. Všetky zákony musia schvaľovať obe komory Kongresu, čo dáva Senátu možnosť regulovať rozhodnutia Snemovne. Najdôležitejšou právomocou Senátu je možnosť dohliadať na výkonnú moc a právo schváliť alebo odmietnuť osoby, ktoré prezident menuje do kabinetu, ministerstiev či Najvyššieho súdu. Takisto má právomoc odmietnuť zmluvy, ktoré boli sprostredkované ľuďmi z exekutívy.⁵⁸ Naopak, dôležitou právomocou zo strany prezidenta voči Kongresu je jeho právo vetovať prijaté zákony, čím sa opäť posilňuje postavenie prezidenta v krajine.

4.2.2 Parlamentná republika

Takýto typ republiky sa obyčajne vyskytuje najmä v Európe, a to vo veľmi rozvinutých štátoch, kde prechod k modernej spoločnosti nebol sprevádzaný odstránením predchádzajúcich inštitútov moci, ale ich premenou a prispôbením sa novým podmienkam. Parlamentný systém je založený na spolupráci mocí, ich rovnosti a pružnosti.⁵⁹ Príkladom parlamentnej republiky je napríklad aj Slovenská republika, Česká republika a mnohé ďalšie.

⁵⁷ Lidák, Ján. Politické systémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. 81 s

⁵⁸ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 210-211 s

⁵⁹ Klíma Karel. Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI Publishing, 2003. 143 s

Talianska republika

Taliansko sa svojím systémom usporiadania mocí najviac približuje pôvodnému modelu parlamentnej formy vlády, a to najmä z hľadiska pôsobenia a väzieb medzi najvyššími štátnymi orgánmi.⁶⁰

Moc zákonodarná

Zákonodarnú moc v Talianskej republike predstavuje Parlament, ktorý sa skladá z dvoch komôr, a to Senátu a Poslaneckej snemovne. Podobný model národného parlamentu poznáme v Českej republike. Aj tu sa Národné zhromaždenie skladá z Poslaneckej snemovne a Senátu. Obidve komory majú rovnocenné postavenie, čo napríklad znamená, že každý zákon musí byť schválený v jednej i v druhej komore, pričom obe komory vykonávajú zákonodarnú činnosť kolektívne. Inak, napríklad, funguje národný parlament na Slovensku. Naša Národná Rada SR je iba jednokomorová poslanecká snemovňa a plní všetky zákonodarné funkcie samostatne. To, čo je najviac typické najmä pre parlamentnú republiku, je voľba prezidenta parlamentom. A inak tomu nie je ani v Taliansku, kde prezidenta volia na spoločnej schôdzi oboch komôr.

Zákonodarná iniciatíva náleží vláde, každému členovi oboch snemovní a orgánom a inštitúciám, ktorým je priznaná zákonom. Ľud má tiež právo zákonodarnej iniciatívy, a to vo forme návrhu zostaveného do článkov, ktorý musí byť podporený aspoň 50 000 podpismi voličov. V osobitných situáciách, vymedzených v zákone, môže byť výkon zákonodarnej funkcie delegovaný na vládu, ale to len vtedy, ak spĺňa stanovené zásady a určujúce kritériá, a môže sa tak stať len na stanovenú dobu a pre vymedzené prípady. Obe komory tiež rozhodujú o vojnovom stave a udeľujú vláde potrebné plné moci. Komory schvaľujú aj rozpočet a účty, ktoré predkladá vláda.⁶¹

Prezident Talianska

Postavenie prezidenta v Taliansku zodpovedá klasickému parlamentnému modelu. Ako už bolo vyššie spomenuté, to čo je typické najmä pre tento typ vlády, je práve voľba prezidenta parlamentom. A práve táto situácia je typická aj pre Taliansko, kde sa prezidentom stáva kandidát zvolený na spoločnej schôdzi oboch komôr talianskeho parlamentu. Jeho úrad

⁶⁰ Lid'ák, Ján. Politické systémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. 102 s

⁶¹ Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských štátů. Praha: Linde. 2006. 200 s

je nezlučiteľný s akoukoľvek inou mocenskou funkciou. Prezident je hlavou štátu a má právo, v prípadoch vymedzených zákonom, rozpustiť komory, poprípade iba jednu z komôr.⁶² Hoci má taliansky prezident právomoc vracať návrhy zákonov parlamentu na ďalšie prerokovanie, sám oprávnením na predkladanie návrhov zákonov nedisponuje.

Pre porovnanie, u nás v Slovenskej republike poznáme iný model voľby hlavy štátu - priamu voľbu prezidenta občanmi štátu v priamych prezidentských voľbách. Okrem Slovenskej republiky sa podobná voľba prezidenta uskutočňuje napríklad aj vo Francúzsku, Rusku či Slovinsku.

Vláda a premiér

Vládu v Taliansku navrhuje prezident na radu premiéra a potvrdzuje ju parlament. Za svoju činnosť je zodpovedná obom komorám parlamentu, ktorý jej môže vysloviť nedôveru. Vláda ako celok dohliada na štátnu správu. Predsedá jej premiér, ktorého opäť, ako aj vládu, navrhuje prezident a potvrdzuje parlament. Je najvyšším predstaviteľom vládnej moci, zodpovedá za všeobecnú politiku vlády a koordinuje aktivity ministrov.⁶³

4.2.3 Kancelárska republika

Niektorí autori uvádzajú kancelársku (kabinetnú) republiku ako ďalší typ formy vlády, iní ju priradujú k prezidentskej forme, ako akýsi podtyp tejto formy vlády. Prikláňam sa k názoru, kde kancelárska republika je treťou formou vlády s dominantným postavením vlády voči ostatným zložkám moci. Výsledky volieb rozhodujú o tom, kto bude zostavovať vládu, pričom členov vlády vyberá parlamentom určený premiér. Avšak ani vláda vo svojom pôsobení nie je neobmedzená, ale parlament určuje priestor, v ktorom sa vládna politika má pohybovať. Parlament takisto schvaľuje program vlády a prerokúva jeho plnenie, tiež dôležité rozhodnutia vlády, pričom si ale vláda udržuje dominantné postavenie. Najmä tým, že na jej čele stojí kancelár, ktorý je v rozhodujúcej miere zodpovedný za politiku štátu, ktorú sám vytvára. Táto forma vlády nespôsobuje v štáte politické krízy v takom rozsahu, ako parlamentná forma.⁶⁴ Tento typ vlády môžeme dnes vidieť najmä v Nemecku (republika) a vo Veľkej Británii (monarchia).

⁶² Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print. 2005. 96 s

⁶³ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print. 2005. 97 s

⁶⁴ Tóth, Rastislav. Základy politológie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2001. 40 s

Spolková republika Nemecko

V Nemecku je zákonodarná moc reprezentovaná dvojkomorovým parlamentom. Každá z komôr má úplné odlišné funkcie. Poslanci v Bundestagu, čiže Spolkovom sneme, sú volení priamo z jednotlivých volebných obvodov. Na svojej prvej schôdzi volí Spolkový snem na návrh prezidenta kancelára krajiny a spolu so zástupcami krajinských zákonodarných orgánov sa každých päť rokov zúčastňujú na Spolkovom zhromaždení, ktoré volí prezidenta. Spolkový snem je zdrojom všetkého spolkového zákonodarstva, napríklad v oblastiach zahraničnej politiky, meny, občianstva a mnohých iných. Jeho moc kontrolujú krajinské snemy, ktoré schvaľujú zákony reagujúce na potreby jednotlivých spolkových štátov. Poslancov Bundesratu, čiže Spolkovej rady, menujú vlády 16 spolkových krajín. Poslanec tu plní inštrukcie svojich krajinských vlád. Spolková rada môže vetovať zákony, ktoré ovplyvňujú právomoci spolkových krajín. Takisto je súhlas Spolkovej rady nevyhnutný pri schvaľovaní legislatívnych krokov, ktoré vykonáva Spolkový snem. Ide napríklad o zákony, ktoré sa týkajú ústavy, majú vplyv na financie alebo štátnu správu.⁶⁵ Avšak všetky ústavné zmeny musia byť schválené v oboch komorách.

V Nemecku, ktoré je zloženým štátom, existuje aj dvojité štruktúra moci výkonnej. Predovšetkým kancelár riadi exekutívu a určuje vládnu politiku. Kancelára volia poslanci Spolkového snemu na návrh prezidenta. Kancelár následne určuje počet členov aj zloženie svojej vlády a povinnosti jej ministrov, pričom všetci ministri jeho vlády sú mu priamo zodpovední. Kancelára v SRN nie je možné odvolať vyslovením nedôvery.⁶⁶

Prezident Nemecka je označovaný ako „prvý muž štátu“ či „najvyšší spolkový notár“ a volí ho Spolkové zhromaždenie. Jeho funkcia je považovaná za viac-menej formálnu, plní predovšetkým funkciu reprezentatívnu, najmä pri diplomatických akciách v zahraničí, samotný výkon jeho moci je sústredený predovšetkým v oblasti podpísovania zmlúv a zákonov.⁶⁷

⁶⁵ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 80-81 s

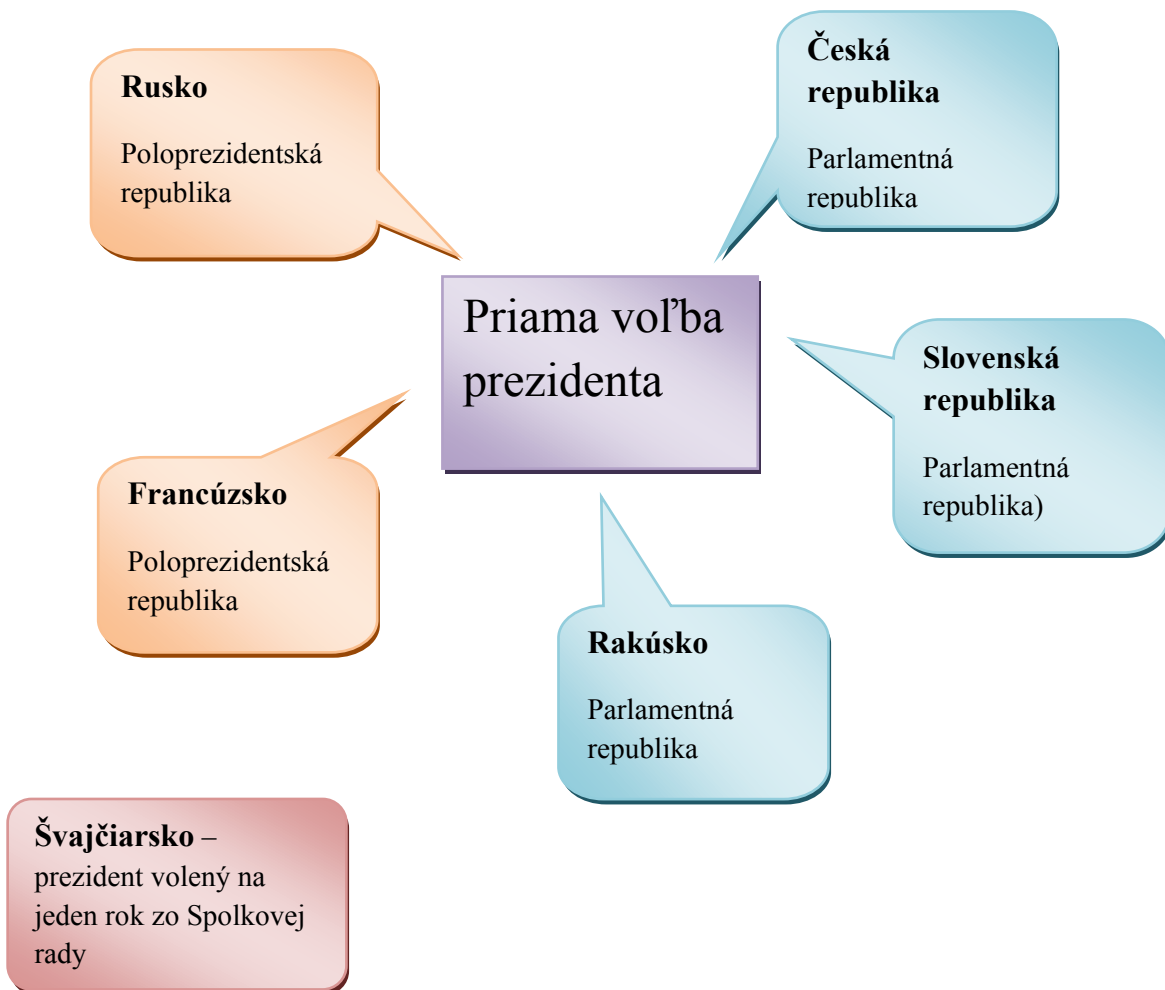
⁶⁶ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 78 s

⁶⁷ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 79 s

5 Deľba moci vo vybraných krajinách

5.1 Moc výkonná

5.1.1 Voľba prezidenta vo vybraných krajinách

5.1.2 Slovenská republika

Pre nás je, samozrejme, najzaujímavejšia štruktúra a deľba mocí, ktorá sa uskutočňuje v Slovenskej republike, ktorá je svojou formou parlamentnou republikou.

Osobu prezidenta spolu s vládou zaraďujeme v Slovenskej republike pod moc výkonnú. Prezident SR má však tzv. slabé postavenie. V období tesne po vzniku samostatného štátu v roku 1993 bol prezident volený nepriamou voľbou, tj. volila ho NR SR, avšak po zmene ústavného zákona z roku 1998 už prezidenta volia občania v priamych

voľbách. Prezident SR nesmie vykonávať inú platenú funkciu, povolanie alebo podnikateľskú činnosť.⁶⁸ Taktiež má právo rozpustiť Národnú radu pokiaľ sa jej opakovane nepodari schváliť vládny program. Má právomoc menovať a odvolávať premiéra a na odporúčenie premiéra menovať vládu.⁶⁹ Jednou z jeho najdôležitejších právomocí je možnosť vetovať zákony, čo znamená možnosť vrátiť ich parlamentu na nové prepracovanie a prerokovanie.⁷⁰ Právomoci prezidenta v SR tak skutočne zodpovedajú parlamentnej forme vlády, kde prezident má slabé postavenie a jeho úlohou je najmä reprezentovať štát navonok.

5.1.3 Česká republika

Trochu inak sa po rozdelení bývalého Československa uskutočňovala voľba prezidenta v Českej republike. Prezident Českej republiky bol volený obidvoma komorami Národného zhromaždenia na spoločnej schôdzi. Avšak aj tu ústavný zákon č. 71/2012 Sb. zaviedol voľbu prezidenta priamo, a to občanmi ČR. Hoci priama voľba je typická pre prezidentskú republiku so silným postavením prezidenta, podobne ako Slovensko, sa Česká republika napriek tomu zaraďuje k parlamentnej forme vlády. Výkon funkcie prezidenta je tiež veľmi podobný ako v SR - prezident menuje a odvoláva predsedu a ďalších členov vlády. Má právo rozpustiť Poslaneckú snemovňu a poveriť vládu dočasným výkonom funkcií. Medzi jeho právomoci patrí aj suspenzívne veto voči schváleným zákonom a podpisovanie zákonov. Menuje sudcov, generálov, ako aj sudcov Najvyššieho súdu. Stíhaný môže byť iba pre velezradu, a to na základe žaloby podanej Senátom.⁷¹ Je tiež vrchný veliteľ ozbrojených síl a reprezentuje štát navonok.

Vláda ČR realizuje svoje jednotlivé uznesenia a riadi štátne orgány. Vláda koordinuje činnosť ministerstiev a ďalších ústredných orgánov a zabezpečuje ich spoluprácu.⁷² Za svoju činnosť je zodpovedná Poslaneckej snemovni. Zaujímavosťou Českej republiky oproti SR je fakt, že návrh na vyslovenie nedôvery parlamentom nemôže byť podaný proti jednotlivým členom vlády, ale iba proti vláde ako celku.

⁶⁸ Ústava SR

⁶⁹ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 125 s

⁷⁰ Novák, Miroslav, Brunclík, Miloš. Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Nakladatelství Dokořán, s.r.o, 2008. 198 s

⁷¹ Ústava ČR

⁷² Vodička, Karel, Cabada, Ladislav. Politický systém České republiky. Praha: Portál s.r.o. 2007. 272 s

5.1.4 Rakúska spolková republika

Podobne je to i v Rakúsku, kde je hlavou štátu spolkový prezident volený v priamych voľbách. Prezident je aj vrchným veliteľom ozbrojených síl. Podobne ako na Slovensku či v Čechách ide skôr o formálnu funkciu. V Rakúsku je to preto, lebo takmer každé rozhodnutie, ktoré prezident uskutoční, musí podpisom potvrdiť tiež spolkový kancelár alebo príslušný člen vlády. Spolkového prezidenta môžu z funkcie odvolať iba občania v ľudovom hlasovaní, kedy návrh na toto odvolanie, podobne ako v SR, predkladá Národná rada. Medzi právomoci rakúskeho prezidenta patrí menovanie vládných úradníkov, podpisovanie zmlúv a zákonov, či zvolávanie a rozpúšťanie parlamentu.

Má právo z vlastného rozhodnutia a bez súhlasu iného orgánu odvolať z funkcie spolkového kancelára či celú vládu, čo sa ukazuje ako silná zbraň prezidenta voči vláde či kancelárovi. Takisto prezident môže na návrh spolkovej vlády rozpustiť Národnú radu.⁷³ Ale aj naopak, Národná rada môže tiež uplatniť svoje právo a vysloviť jednotlivým členom vlády alebo vláde celej nedôveru. Znovu je tu paralela so SR.

Väčšina dôležitých rozhodnutí teda prináleží v Rakúsku vláde, ktorú riadi spolkový kancelár s väčšinou výkonných právomocí. Kancelár je rovnocenný s inými ministrami, má právo zvolávať stretnutia spolkovej vlády, ale nemá v nej rozhodujúce slovo, hoci má právo pridelovať rozpracované materiály jednotlivým ministerstvám, čím sa jeho pozícia upevňuje. Má na starosť povyšovanie štátnych úradníkov. Stojí aj v čele Rady ministrov, ktorú menuje prezident na návrh kancelára a ktorá dohliada na výkon vládnej moci.⁷⁴

5.1.5 Ruská federácia

Z hľadiska formy vlády je Rusko špecifickou kombináciou prezidentského a parlamentného systému, v ktorom prevažujú prezidentské prvky.⁷⁵ Čo znamená, že ide o unikátnu formu neoprezidentského či inak nazývaného aj mezoprezidentského politického systému.

⁷³ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 122 s

⁷⁴ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 122 s

⁷⁵ Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských států. Praha: Linde. 2006. 220 s

Prezident Ruskej federácie

Prezident má v mocenskej štruktúre postsovietskeho Ruska dominantné postavenie. Má postavenie hlavy štátu a garanta ústavy Ruskej federácie a občianskych práv. Reprezentuje federáciu vnútri krajiny, ako aj v zahraničí. Prijíma opatrenia na ochranu suverenity, na ochranu nezávislosti a územnej nedotknuteľnosti. Takisto zabezpečuje súčinnosť a spoluprácu orgánov štátnej moci. Je volený vo všeobecných a priamych voľbách občanmi. Ústava zakotvuje veľmi široké kompetencie prezidenta, medzi ktoré patrí aj predsedníctvo na schôdzi vlády, právo navrhnúť kandidátov na funkcie, zostavovanie Bezpečnostnej rady štátu, stanovenie vojenskej doktríny, ako aj menovanie diplomatických zástupcov. Má právo rozpustiť Dumu, ruský parlament, a organizovať referendum, podávať návrhy zákonov, tieto zákony aj podpisuje a vyhlasuje. Medzi jeho právomoci patrí aj riešenie sporov medzi jednotlivými federatívnymi štátmi a federáciou, riadi celkovú politiku krajiny, podpisuje medzinárodné zmluvy. Ústava mu zveruje aj právo vydávať nariadenia a dekréty, ktoré sú platné na celom území federácie. Prezident Ruskej federácie môže byť zbavený funkcie len na základe obžaloby z velezrady, a to Radou federácie.⁷⁶

Premiér Ruskej federácie

Ruský premiér stojí v čele federálnej vlády, predsedá jej a spolu s pomocou štyroch podpredsedov zodpovedá za každodenné riadenie výkonnej moci. Federálna vláda zodpovedá za formulovanie vládnej politiky a za riadenie federálnych ministerstiev a ústredných orgánov. V prípade, ak prezident nemôže vykonávať svoj úrad, tak ho vo funkcii zastupuje premiér, až kým sa neuskutočnia nové prezidentské voľby.

5.1.6 Francúzsko

Francúzsko z pohľadu formy vlády je parlamentnou republikou avšak politický systém a celá politická reprezentácia Francúzska vychádzajú, podobne ako v Ruskej federácii, z originálnej kombinácie základných prvkov parlamentnej formy vlády a prezidentskej demokracie. Výsledkom je dualizmus politickej reprezentácie - ako priamy reprezentant vôle ľudu vystupuje nielen parlament, ale aj ľudom volený prezident republiky. Z tohto dôvodu označujeme aj politický systém Francúzska za neoprezidentský.⁷⁷

Prezident Francúzska

⁷⁶ Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských štátov. Praha: Linde. 2006. 224 s

⁷⁷ Lidák, Ján. Politické systémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓN, 2002. 18 s

Francúzsky prezident je hlavou štátu a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod orgánov verejnej moci, ako aj kontinuitu štátu. Je označovaný za najvyššiu politickú autoritu v krajine so zvláštnymi individuálnymi právomocami na určitých úsekoch štátnej moci, medzi ktoré patrí najmä obrana, územie štátu a jeho inštitúcie, či zahraničné veci. Predseda ministerskej rade, menuje ministerského predsedu a má taktiež právo ho odvolať, ak ministerský predseda podá demisiu vlády. Podpisuje nariadenia a dekréty a môže rozpustiť Národné zhromaždenie, po konzultácii s ministerským predsedom a predsedami snemovni vyhlásiť nové voľby alebo celonárodné referendum, pokiaľ sa domnieva, že politická situácia mu bráni v úspešnom vykonávaní prezidentských povinností. Jeho právomoci sa však výrazne odlišujú v čase normálne chodu ústavného systému a v stave ohrozenia.⁷⁸

Francúzsky prezident je aj najvyšším veliteľom ozbrojených síl, prijíma diplomatov, menuje do vysokých štátnych funkcií, vrátane funkcie premiérskej, rokuje o zmluvách. Jednou z jeho právomocí je aj udeľovanie milosti. Avšak rozhodnutia, ktoré prezident uskutoční v rámci domácej politiky, musí schváliť a kontrasignovať aj premiér. A tak napriek tomu, že má prezident vo Francúzsku neobyčajné postavenie a právomoci, nie je konečnou a neodvolateľnou autoritou v krajine, ale skôr kľúčový partner vo vládnom systéme.⁷⁹

Premiér a vláda Francúzska

Premiéra vo Francúzsku menuje prezident na dobu neurčitú. Riadi každodenný chod vlády, pôsobí ako spojovací článok medzi Národným zhromaždením a mocou výkonnou. Je tiež zodpovedný za obranu štátu a ako šéf vlády je považovaný za osobu, ktorá stelesňuje jej vôľu. Vláda určuje a riadi politiku štátu, správu aj ozbrojenej sily. Za svoju činnosť je zodpovedná parlamentu. Výkon funkcie vo vláde je nezlučiteľný s výkonom parlamentného mandátu a s akoukoľvek funkciou profesionálneho zastúpenia v celoštátnom meradle, ako aj s akýmkoľvek miestom vo verejnej službe alebo akoukoľvek profesionálnou činnosťou.⁸⁰

5.1.7 Švajčiarska konfederácia

Švajčiarska konfederácia je parlamentnou spolkovou republikou a jej politický systém je v mnohých smeroch vo svete zriedkavý. Švajčiarsko napriek svojmu názvu nie je konfederáciou, je to klasický federatívny spolkový štát. Švajčiarsky vládný systém vychádza z kombinácie priamej a reprezentatívnej demokracie a z koncentrácie zákonodarnej

⁷⁸ Lid'ák, Ján. Politické systémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓN, 2002. 20 s

⁷⁹ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 166 s

⁸⁰ Klokočka, Vladimír, Wagnerová, Eliška. Ústavy štátu Európskej unie. Praha: Linde, 1997. 128 s

a výkonnej moci. Je preň typická značná nezávislosť obcí a jednotlivých kantónov, a preto je Švajčiarsko nazývané krajinou referenda a inštitúcie ľudovej iniciatívy. V súčasnosti ho tvorí 23 kantónov, kde tri sa ešte delia na polokantóny.⁸¹

Spolková rada, ktorá funguje ako vláda, je výkonným orgánom štátnej moci, a keďže Švajčiarsko nemá individuálnu hlavu štátu, v niektorých prípadoch plní aj funkcie hlavy štátu. Jeden z členov Spolkovej rady je volený na jeden rok do funkcie spolkového prezidenta. Jednotliví členovia sú zodpovední za výkon štátnej správy na jednom z ministerstiev.

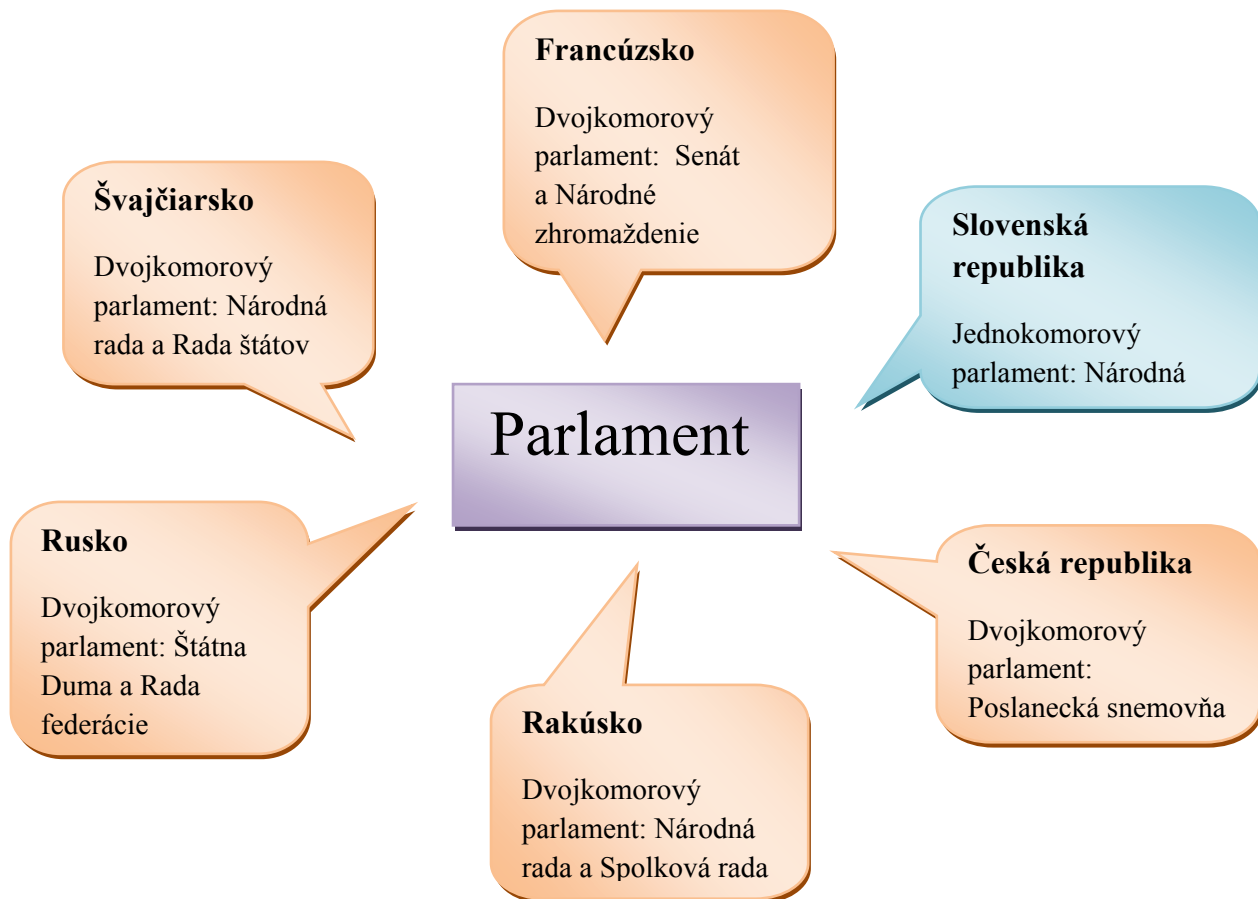
Zvláštnosťou švajčiarskeho ústavného systému sú aj vzťahy medzi Spolkovým zhromaždením a Spolkovou vládou, kde Spolková vláda je ústavne zodpovedná Spolkovému zhromaždeniu, ktoré je najvyšším orgánom konfederácie, ale je limitované federatívnym usporiadaním štátu a praxou inštitútu polopriamej demokracie. Spolková vláda predkladá každoročne správu o svojej činnosti. Napriek tomu že parlament má silné postavenie, aj Spolková rada disponuje ústavnými právomocami, a to najmä zákonodarnou iniciatívou. Jednou z bŕzd zo strany voči silnému postaveniu parlamentu je aj neodvolateľnosť vlády počas jej funkčného obdobia. Prezident nemá žiadne právomoci voči parlamentu, nemôže ho rozpustiť, ani nezvoláva jeho zasadnutia, ako je tomu v iných parlamentných republikách.⁸²

⁸¹Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských státu. Praha: Linde. 2006. 154 s

⁸²Lid'ák, Ján. Politické systémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. 95-96 s

5.2 Moc zákonodarná

5.2.1 Parlament vo vybraných krajinách

5.2.2 Slovenská republika

Národná rada Slovenskej republiky je jednokomorový orgán. Je jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom SR, zároveň je aj orgánom štátnej moci. Zákonodarnú iniciatívu v SR, čo znamená právo podať návrh zákona, majú jednotlivé výbory NR SR, jej poslanci, vláda SR, a to vždy v písomnej forme. NR SR je povinná sa týmito návrhmi vždy zaoberať. NR SR sa uznáša najmä na ústave, ústavných a ostatných zákonoch, kontroluje, ako sa tieto zákony dodržiavajú. Reguluje vzťahy vznikajúce vo všetkých oblastiach spoločenského, hospodárskeho a politického života Slovenskej republiky.

Zákony NR SR podpisuje prezident, predseda vlády a predseda NR SR. Za hlasovanie v NR SR nie je možné poslanca stíhať, a to ani po skončení jeho mandátu. Poslanca nie je možné trestne ani disciplinárne stíhať, ani ho vziať do väzby bez súhlasu NR SR, je však možné prerokovať priestupok, o ktorom tak stanoví zákon. Poslanec môže interpelovať vládu Slovenskej republiky, člena vlády Slovenskej republiky alebo vedúceho iného ústredného orgánu štátnej správy vo veciach ich pôsobnosti.⁸³ Ako demokratickejší prvok sa javí dvojkomorový parlament, no vzhľadom na veľkosť krajiny a malý počet obyvateľov Slovenskej republiky sa domnievam, že zmena v tejto oblasti na Slovensku neprebehne.

5.2.3 Česká republika

Moc zákonodarná v ČR, ako už bolo vyššie povedané, je reprezentovaná parlamentom - Národným zhromaždením, ktoré je tvorené dvoma komorami, Poslaneckou snemovňou a Senátom. Ak dôjde k rozpusteniu Poslaneckej snemovne, prináleží Senátu prijímať zákonné opatrenia vo veciach, ktoré neznesú odklad a vyžadovali by inak prijatie zákona. Avšak Senátu neprináleží prijímať zákonné opatrenia vo veciach Ústavy, volebného zákona, štátneho rozpočtu, štátneho záverečného účtu a medzinárodných zmlúv podľa čl. 10. Toto zákonné opatrenie môže Senátu navrhnúť iba vláda, podpisuje ho predseda Senátu, prezident republiky a predseda vlády. Zákonné opatrenie Senátu musí byť schválené Poslaneckou snemovňou na jej prvej schôdzi. Ak ho Poslanecká snemovňa neschváli, stráca ďalšiu platnosť. Zákonodarnú iniciatívu v ČR majú poslanci alebo skupina poslancov, Senát, vláda, alebo – a to je inak ako v SR - zastupiteľstvo vyššieho územného samosprávneho celku. Návrh sa podáva Poslaneckej snemovni, a to v písomnej forme.⁸⁴

Členovia Poslaneckej snemovne a Senátu

Mandát poslanca alebo senátora vzniká zvolením. V Ústave je tiež zakotvené, že nikto nemôže byť súčasne členom oboch komôr parlamentu. V čl. 22 Ústavy sa hovorí, že s funkciou poslanca a senátora je nezlučiteľný výkon úradu prezidenta, funkcia sudca a iné funkcie, ktoré tak stanoví zákon.⁸⁵

⁸³ Posluch, M., Cibulka, L., Kronpa, J.: Štátne právo, Brno 2002. 79 s

⁸⁴ Posluch, M., Cibulka, L., Kronpa, J.: Štátne právo, Brno 2002. 86 s

⁸⁵ Ústava ČR

5.2.4 Rakúsko

Národná rada

Zákonodarnú moc Spolku vykonáva Národná rada spolku so Spolkovou radou. Národnú radu volí ľud Spolku na základe rovného, priameho, tajného a osobného volebného práva. Spolkový prezident zvoláva Národnú radu každoročne na jedno riadne zasadanie. Prezident tiež môže zvolávať Národnú radu na mimoriadne zasadania. Po voľbách NR zvoláva na prvé zasadanie prezident, potom NR v Rakúsku zasadá od septembra do júla. Ako legislatívny orgán je dominantný. Z hľadiska štruktúry vnútorných orgánov NR má svojho predsedu a ďalších dvoch predsedov, každý zastupuje jednu z PS od najsilnejšej po menej silné, a spolu s predsedami parlamentných klubov vytvárajú tzv. predsednícku konferenciu. Predsednícka konferencia je orgán NR, ktorý rieši vnútorné záležitosti NR, a to program alebo prípadné spory medzi poslancami a pod. Národná rada má svoje stále a nestále komisie, výbory, ktoré riešia základné legislatívne a iné úlohy.

Medzi úlohy NR patria úlohy zákonodarné, volebné, spolupodieľa sa na voľbe svojich vnútorných orgánov, predsedov, predsedníctva, ale aj na voľbe štátnych funkcionárov a činiteľov. Ďalej úlohy kontrolné, kde NR kontroluje činnosť vlády a štátnej správy. Využíva tiež základné kontrolné mechanizmy, ako sú hodiny otázok, interpelácie ministrov, aktuálne hodiny. Predovšetkým má právo vyšetrovať, kde sa výrazným spôsobom spolupodieľa na exekatívnej zložke moci. Svojimi kompetenciami a participáciou môže vláde pomáhať pri výkone štátnych úloh. Rakúski poslanci majú právo predkladať vláde žiadosti alebo rezolúcie, v ktorých žiadajú poslanci jednotlivého ministra, aby prehodnotil niektoré svoje kroky vo výkonnej zložke politiky.⁸⁶

Spolková rada

V Rakúsku je druhou komorou parlamentu. Je to zákonodarný orgán, ktorý na spolkovej úrovni zastupuje spolkové krajiny. Počet členov sa mení v závislosti od počtu obyvateľov jednotlivých spolkových krajín. Sú vysielaní jednotlivými krajinskými snemmi, každý parlament rozhodne, koho do Spolkovej rady vyšle. Keďže parlamenty sa kreujú v rôznych obdobiach, je Spolková rada večným orgánom, čo znamená, že nemá presne stanovené funkčné obdobie. Predsedovia v predsedníctve Spolkovej rady sa striedajú každý polrok. Poslanci sa združujú do frakcií a vytvárajú si parlamentné kluby. Medzi úlohy Spolkovej rady patrí predovšetkým úloha zákonodarná, kedy sa Spolková rada spolupodieľa

⁸⁶ Klokočka, Vladimír, Wagnerová, Eliška. Ústavy státu Evropské unie. Praha: Linde, 1997. 446 s

na legislatívnom procese, hoci nie je s NR v rovnocennom postavení, a úloha kontrolná, kedy má Spolková rada právo interpelovať ministrov, ale nemá právo vysloviť im nedôveru.⁸⁷

5.2.5 Ruská federácia

Zákonodarnú moc Ruskej federácie tvorí dvojkomorové zhromaždenie - Štátna Duma (dolná komora) a Rada federácie (horná komora).

Štátna Duma

Dolná komora ruského parlamentu vzniká zložitým volebným postupom, kde polovicu členov volia priamo regióny a počet kresiel sa určuje podľa počtu obyvateľov jednotlivých oblastí. Druhá polovica členov sa volí tajným hlasovaním zo straníckych kandidátok. V Dume začína tvorba zákonov. Právo navrhovať zákony majú poslanci Dumy, vláda alebo premiér. Tieto návrhy zákonov sa postupujú hornej komore - Rade federácie na schválenie. Rada federácie má právo návrh zákona vrátiť Dume na nové prerokovanie. Ak však Duma návrh zákona opäť potvrdí, na rozhodnutie Rady federácie sa neprihliada. Podobne je to pri schvaľovaní zákonov aj v Českej republike. Taktiež je Dume umožnené kontrolovať moc výkonnú, a to tým, že rozhoduje o financiách. Má tiež právo odmietnuť alebo schváliť kandidáta na premiéra, ktorého navrhol úradujúci prezident, ako aj vzniesť ústavnú žalobu na prezidenta.⁸⁸

Rada federácie

Členovia do Rady federácie nie sú volení, ale vysielaní zákonodarným zhromaždením jednotlivých republík a oblastí. Medzi právomoci hornej komory patrí právo rozhodovať o prezidentských dekrétach, týkajúcich sa napríklad výnimočného stavu, a úpravách vnútorných hraníc v rámci Ruskej federácie. Okrem toho potvrdzuje vo funkcii generálneho prokurátora, ktorého môže potom aj odvolať. Na Rade federácie leží aj konečné rozhodnutie o odvolaní prezidenta, pokiaľ Duma odhlasovala obvinenie voči jeho osobe. Čo sa týka legislatívy, má Rada federácie menej právomocí ako Duma a je skôr konzultačným orgánom. Skúma návrhy, ktoré dolná komora schválila, a ktoré sa týkajú daní a ostatných finančných otázok, takisto ako otázky vojny a mieru a ratifikácie zmlúv.⁸⁹

⁸⁷ Klokočka, Vladimír, Wagnerová, Eliška. Ústavy státu Evropské unie. Praha: Linde, 1997. 447 s

⁸⁸ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 224 s

⁸⁹ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlády a vládcové jak se kde vládne. Praha: Fortuna Print, 2005. 225 s

5.2.6 Francúzsko

Zákonodarná moc vo Francúzsku je reprezentovaná dvojkomorovým Parlamentom, ktorý sa skladá zo Senátu (Le Sénat) a Národného zhromaždenia (L'Assemblée Nationale).

Národné zhromaždenie

Poslanci Národného zhromaždenia sú volení vo všeobecných priamych voľbách. Hlavnou politickou úlohou Národného zhromaždenia je schvaľovanie zákonov, a preto sa zaoberá predovšetkým legislatívou, týkajúcou sa najmä domácich záležitostí, ako sú dane, školstvo, kriminalita, občianske slobody, rozpočet a obrana štátu. Dôležitou úlohou Národného zhromaždenia je tiež dohľad nad vládou, kedy Národné zhromaždenie vytvára zvláštne výbory pre dohľad nad exekutívou. Má právo schváliť návrh na vyslovenie nedôvery alebo neschváliť program alebo prehlásenie o celkovej politike vlády.⁹⁰

Senát

Funkcia Senátu sa líši od funkcie Národného zhromaždenia tým, že Senát odráža geografické zastúpenie, kde mnohí francúzski senátori zastávajú vysoké funkcie v miestnej samospráve a vykonávajú zastúpenie Francúzov žijúcich v cudzine. Senát má právo dohľadu nad francúzskou zahraničnou politikou a má významnú úlohu aj pri sledovaní európskej integrácie. Taktiež ratifikuje zmluvy a môže modifikovať zákonné ustanovenia, ktoré sa týkajú veľkosti a tvaru francúzskeho územia.⁹¹

Obe komory francúzskeho parlamentu majú právo spoločne s prezidentom a premiérom štátu navrhovať ústavné zmeny. Žiadny člen nesmie byť stíhaný, vyšetrovaný, zatknutý alebo súdený pre svoje názory alebo hlasovanie pri výkone svojich funkcií.⁹²

5.2.7 Švajčiarska konfederácia

Vo Švajčiarsku je zachovaná deľba moci na zákonodarnú, súdnu a výkonnú. Zákonodarnú moc tvorí parlament, nazývaný aj Spolkové zhromaždenie, ktorý sa skladá z dvoch komôr, a to Národnej rady a Rady štátov/kantónov. Parlament má silné postavenie vďaka svojim právomociam. Zaujímavosťou Švajčiarskeho parlamentu je aj to, že nezasadá nepretržite, ale schádza sa 4-krát do roka na približne trojtýždňové zasadania. Poslanci, ktorí sú do neho zvolení, nie sú poslancami z povolania, ale popri tejto činnosti vykonávajú iné

⁹⁰ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládnou. Praha: Fortuna Print, 2005. 168 s

⁹¹ Kubálek, Dušan, Mullerová, Hana. Vlady a vládcové jak se kde vládnou. Praha: Fortuna Print, 2005. 169 s

⁹² Klokočka, Vladimír, Wagnerová, Eliška. Ústavy státu Evropské unie. Praha: Linde, 1997. 129 s

občianske povolanie. Obe komory zasadajú oddelene pri prijímaní zákonov, ale sú aj prípady, kedy sa schádzajú na spoločnom zasadaní, napríklad pri rozhodovaní o kompetenčných sporoch medzi spolkovými orgánmi. Obe komory sú uznášanias schopné, ak je prítomná absolútna väčšina ich členov, pri hlasovaní stačí väčšina hlasov. Švajčiarsko je jedna z mála krajín, ktorá nepozná kvalifikovanú väčšinu, pretože na konci je všetko schválené ľuďom v referende.⁹³

Akékoľvek zmeny ústavy sú možné len so súhlasom väčšiny hlasujúcich občanov a väčšiny kantónov, čo znamená, že každá zmena ústavy, ktorú parlament schválil, musí byť predložená ľudovému hlasovaniu. Vnútorná samospráva a situácia v jednotlivých kantónoch je odlišná, hoci všetky kantóny majú inštitúciu zákonodarného referenda a ústavy jednotlivých kantónov môžu používať ochranu a rešpektovanie od spolkových orgánov len za predpokladu, že boli schválené ľudovým hlasovaním. Vo viacerých kantónoch je prípustné ľudové hlasovanie o nariadeniach vlády.⁹⁴

⁹³ Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských státu. Praha: Linde. 2006. 156 s

⁹⁴ Klokočka, Vladimír. Ústavní systémy evropských státu. Praha: Linde. 2006. 154 s

Záver

Predkladaná bakalárska práca pojednáva o deľbe moci a jej fungovaní. Pretože každý štát je iný a jeho politické fungovanie je odlišné, zaoberala som sa porovnaním jednotlivých štátov a ukázkou deľby moci v konkrétnom systéme.

Prvá kapitola objasňuje základné pojmy vybranej témy, ako aj teórie veľkých mysliteľov. Druhá a zároveň hlavná kapitola vysvetlila horizontálne delenie moci a ich zásady. V tretej kapitole som vertikálnu deľbu moci zdokumentovala aj na konkrétnom príklade. V poslednej kapitole som ukázala, ako sa delia kompetencie v jednotlivých štátoch.

Domnievam sa, že tvorba, respektíve dotváranie systému deľby moci v jednotlivých demokratických systémoch a krajinách, ako originálneho fenoménu súčasnej spoločnosti nie je ukončená a bude prebiehať ďalej aj v budúcnosti. Nikdy nebola, nie a nebude konečná, statická a nemenná, rovnako, ako nebude existovať nikdy iba jej jediný univerzálny model. Zmeny budú prítomné napríklad v posilňovaní, preskupovaní a odoberaní kompetencií jednotlivých orgánov, zmenou ich vzájomného postavenia v čase aj priestore, ale aj pod vplyvom udalostí, ktoré nemusia určité ich zmeny vyvolať len priamym pôsobením.

Často sa stáva, že v dôsledku riešenia istých situácií dochádza k určitým zmenám, čo si následne a nutne vyžaduje ďalšiu zmenu bez toho, aby takáto zmena bola zámerom pri prvotnom riešení situácií. Je preto potrebné už nadobudnuté poznatky v tejto problematike stále dopĺňať, prehodnocovať, analyzovať, porovnávať. A usilovať o to, aby sa v súlade s nimi pristupovalo potom napríklad aj k novelizáciám ústavy. Iba takto je možné včas rozpoznať nedostatky v niektorých ustanoveniach, a predísť tak vzniku nielen rôznych sporov, ale najmä krízových situácií v spoločnosti.

Po analýze a preskúmaní všetkých vyššie spomenutých štátov sa mne osobne javí ako najlepší model vládny systém a deľba moci v USA, kde je postavenie prezidenta silnejšie ako vo väčšine demokratických krajinách. Rovnako i jeho právomoci. USA je veľká krajina, federácia, napriek tomu s dlhoročnou fungujúcou politikou. Krajina ako taká prosperuje a myslím si, že aj mnohé iné štáty majú trend tento model napodobňovať, hoci je zrejmé, že toto delenie je aplikovateľné skôr na väčšie krajiny s väčším počtom obyvateľov.

Cieľom mojej bakalárskej práce bolo objasniť, analyzovať a takisto porovnať právomoci jednotlivých štátnych orgánov moci v súčasných demokratických systémoch, pričom som sa

zaoberala aj historickým vývojom demokratických princípov vládnutia a jeho aspektmi. Mám za to, že cieľ, ktorý som si v úvode svojej bakalárskej práce stanovila, som v zásade dodržala.

Abstrakt:

Názov mojej bakalárskej práce je „Děľba moci jako znak demokratického právního státu“. V prvej kapitole sa venujem deľbe moci z pohľadu štátovedeckého, takisto ako aj vývoju a histórii deľby moci. V nasledujúcej kapitole objasňujem deľbu moci z pohľadu horizontálneho a jej znaky. Tretia kapitola je venovaná vertikálnej deľbe moci a objasnenie pojmov unitárny a zložený štát. A v poslednej kapitole obraciam pozornosť k fungovaniu a rozdeleniu moci v jednotlivých štátoch.

Abstract:

The title of my thesis is “The separation of power as a feature of a democratic legal state”. The first chapter explains separation of power from the aspect of state theory as well as its development and history. The next part explains separation of power from the horizontal view and its features. The third part of my work covers the vertical separation of power and explains terms such as unitary and composite state. Finally, the last part draws attention to the functioning and separation of power in individual states.

Klíčová slova:

Deľba moci, Charles S. Montesquieu, John Locke, Niccolo Machiavelli, Horizontálna deľba moci, Zákonnodarná moc, Výkonná moc, Súdna moc, Vertikálna deľba moci, Unitárny štát, Zložený štát, Formy vlády, Monarchia, Republika, Parlament, Prezident

Key words:

Separation of powers, Charles S. Montesquieu, John Locke, Niccolo Machiavelli, Horizontal separation of power, Legislative power, Executive power, Judicial power, Vertical separation of power, Unitary state, Composite state, Form of government, Monarchy, Republic, Parliament, President

Zoznam použitej literatúry:

1.Právne predpisy:

-Ústava Českej republiky

-Ústava Slovenskej republiky

2.Literatúra:

-BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha.: Eurolex Bohemia, 2001. 209 s. ISBN 80-7357-030-0.

-ĎURIAČ, Matej. *Filozofia práva a teória štátu a práva*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2001. 58 s. ISBN 80-8055-484-6.

-JANDA, Kenneth, BERRY, Jeffrey, GOLDMAN, Jerry, HUFF, Earl. *Výzva demokracie. Systém vlády v USA*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 244 s. ISBN 80-85850-54-0.

-KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2006. 144 s. ISBN 80-86898-98-9.

-KLÍMA Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. Praha: ASPI Publishing, 2003. 146 s. ISBN 80-86395-78-2.

-KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde. 2006. 32-33 s. ISBN 80-7201-606-7.

-KUBÁLEK, Dušan, MULLEROVÁ, Hana. *Vlády a vládcové jak se kde vládne*. Praha: Fortuna Print, 2005. 122 s. ISBN 80-7321-154-8.

-LIĐÁK, Ján. *Politické systémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. 81 s. ISBN 80-2251-151-08.

-LOCKE, John. *Dvě pojednání o vládě*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 201 s. ISBN 80-205-022-2

-MACHIARELLI, Niccolo. *Vladař*. Praha: spol s.r.o, 1995. 17 s. ISBN 80-237-2139-9.

-MACHIARELLI, Niccolo. *Vlády a státy, Rozpravy, I. a II.*, Zlín: spol s.r.o, 1939. 58 s.

-MONTESQUIEU, Ch. de S. *O Duchu zákona*. Praha: OIKOYMENH, 2010. 183 s. ISBN 80-86473-30-9.

-NEUBAUER, Zděnek. *Státověda a teorie politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 206 s. ISBN 80-8642-951-2

- NOVÁK, Miroslav, BRUNCLÍK, Miloš. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Nakladatelství Dokořán, s.r.o., 2008. 198 s. ISBN 978-80-7363-179-6.
- OTTOVÁ, Eva. *Teória práva*. Šamorín: Heuréka, 2010. 76 s. ISBN 80-86629-03-1.
- PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 120 s. ISBN 80-7160-146-2.
- POSLUCH, M., CIBULKA, L., Kronpa, J. *Štátne právo*. Brno. 2002. 79 s. ISBN 80-7160-131-4
- ŠKALOUD, J. *Komparace politických systémů I*. Praha: VŠE, 1995. 101 s.
- TÓTH, Rastislav. *Základy politológie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2001. 40 s. ISBN 80-0802-638-3.
- VODIČKA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál s.r.o. 2007. 272 s. ISBN 978-80-7363-337-6
- WILSON, Peter. *Absolutism in Central Europe*. London: Routhledge, 2000. 102 s. ISBN 0-203-44179-6.